

Volume: 2, Issue: 1

JOURNAL OF RECREATION, SPORT AND TOURISM RESEARCH

JRSTR Established 2024

ISSN: 3062-1518

ISSN: 3062-1518

2025

Journal of Recreation, Sport and Tourism Research (JRSTR)

Cilt / Volume:

2

Sayı / Issue:

1

Aralık / December

Volume: 2, Issue: 1

JOURNAL OF RECREATION, SPORT AND TOURISM RESEARCH

JRSTR Established 2024

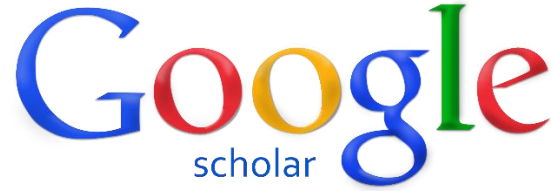

ISSN: 3062-1518

OPEN ACCESS

Dizinler / Index

Yayıncı / Publisher

Dr. Ramazan ÖZAVCI, Bingöl Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Rekreasyon Bölümü/Rekreasyon Anabilim Dalı

Baş Editör / Head Editors

Dr. Ramazan ÖZAVCI, Bingöl Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Rekreasyon Bölümü/Rekreasyon Anabilim Dalı

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Abdulmenaf KORKUTATA, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Rekreasyon Bölümü/Rekreasyon Anabilim Dalı

Dr. Ahmet DÖNMEZ, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Beden Eğitimi ve Spor Bölümü/Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Dr. Aydın ŞENTÜRK, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Antrenörlük Eğitimi Bölümü/Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı

Dr. Burçak KESKİN, Yalova Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Antrenörlük Eğitimi Bölümü/Hareket ve Antrenman Bilimleri Anabilim Dalı

Dr. Cengiz TAŞKIN, Kilis 7 Aralık Üniversitesi/Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu/Antrenörlük Eğitimi Bölümü/Hareket ve Antrenman Bilimleri Anabilim Dalı/

Dr. Çetin ÖZDİLEK, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Beden Eğitimi ve Spor Bölümü/Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Dr. Ebru Özlem KORKUTATA, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi/Gelibolu Piri Reis Meslek Yüksekokulu/Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü/Turizm ve Otel İşletmeciliği

Dr. Hasan Önal ŞEYHANLIOĞLU, Batman Üniversitesi/Turizm Fakültesi/Turizm İşletmeciliği Bölümü/Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Dr. İsa ÇİFTÇİ, Bingöl Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Beden Eğitimi ve Spor Bölümü/Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Dr. Mahmut HIZIROĞLU, İstanbul Üniversitesi/İktisat Fakültesi/İşletme Bölümü/Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı

Dr. Mehmet Emin BAYNAZOĞLU, Trakya Üniversitesi/Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu/Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü/Yönetim Bilişim Sistemleri Anabilim Dalı

Dr. Mikail TEL, Fırat Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Rekreasyon Bölümü/Rekreasyon Anabilim Dalı

Dr. Muhsin HALİS, Kocaeli Üniversitesi/İşletme Fakültesi/İşletme Bölümü/Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Murat GÖRAL, Bingöl Üniversitesi/Bingöl Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu/Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü/Turizm ve Otel İşletmeciliği

Dr. Nurgül TEZCAN KARDAŞ, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Rekreasyon Bölümü/Rekreasyon Anabilim Dalı

Dr. Pero Duygu DUMANGÖZ, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Spor Yöneticiliği Bölümü/Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı

Dr. Semih ARICI, Pamukkale Üniversitesi/Turizm Fakültesi/Turizm Rehberliği Bölümü/Turizm Rehberliği Anabilim Dalı

Dr. Sinan ÇAVUŞOĞLU, Bingöl Üniversitesi/Bingöl Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu/Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü/Maliye

Dr. Uğur AYDEMİR, Bayburt Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/Antrenörlük Eğitimi Bölümü/Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı

Dr. Ümit ŞENGEL, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi/Turizm Fakültesi/Turizm Rehberliği Bölümü/Turizm Rehberliği Anabilim Dalı

Dr. Volkan TEMİZKAN, Karabük Üniversitesi/Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu/Otel Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü/Turizm ve Otel İşletmeciliği

Dr. Yusuf GÖKÇE, Bingöl Üniversitesi/Bingöl Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu/Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü/Turizm ve Otel İşletmeciliği

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

	Makale / Articles	Tür / Type	Sayfa / Page
1.	Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sportif Rekreasyonel Aktivitelere İlişkin Sağlık İnancının İncelenmesi <i>An Examination of Health Beliefs Related to Sportive Recreational Activities Among Young</i>	Araştırma Makalesi Research Article	1-9
2.	Türkiye’de 2015 – 2025 Yılları Arasında Sporda Rekreasyon Alanında Yapılmış Lisansüstü Tez Çalışmalarında Kullanılan Psikometrik Ölçüm Araçlarının İncelenmesi <i>An Examination of Psychometric Measurement Tools Used in Postgraduate Theses in the Field of Sports Recreation in Türkiye Between 2015 and 2025</i>	Derleme Makalesi Review Article	10-18
3.	Sporcularda Boş Zaman Becerikliliğinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi <i>An Examination of Leisure Skills in Athletes According to Different Variables</i>	Araştırma Makalesi Research Article	19-25
4.	Bölgesel Kalkınma ve İl Stratejik Planlarında Turizm Stratejilerinin Ele Alınışı: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme <i>An Evaluation of the Inclusion of Tourism Strategies in Regional Development and Provincial Strategic Plans: A Comparative Assessment</i>	Araştırma Makalesi Research Article	26-34
5.	Takım Sporlarında Etkileşim, İletişim ve Grup Dinamiklerinin Psikososyal Etkileri <i>The Psychosocial Effects of Interaction, Communication, and Group Dynamics in Team Sports</i>	Derleme Review	35-47

Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sportif Rekreatif Aktivitelere İlişkin Sağlık İnancının İncelenmesi

Sevgi TOKLU¹

Özet

Amaç: Bu araştırmanın amacı, spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin sportif rekreatif aktivitelere ilişkin sağlık inancının incelenmesidir.

Yöntem: Araştırma, sportif rekreatif aktivitelere katılan gençlerin sağlık inanç düzeylerini belirlemek amacıyla betimsel tarama modeli kullanılarak yürütülmüştür. Çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören 226 katılımcıdan elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir. Veri toplamada sportif rekreatif aktivitelere ilişkin sağlık inanç ölçeği (SRAİSİÖ) ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Analiz sürecinde tanımlayıcı istatistikler, normallik ve güvenirlik testleri uygulanmış; grup karşılaştırmaları için bağımsız gruplar t testi, tek yönlü ANOVA ve Bonferroni testi uygulanırken değişkenler arası ilişkileri incelemek için ise Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır ($p<0,05$).

Bulgular: Yapılan karşılaştırmalarda yalnızca gelir düzeyine göre anlamlı farklılıklar belirlenmiş; en yüksek gelir grubunun tüm alt boyutlarda daha yüksek puanlara sahip olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Korelasyon analizinde gelir ile SRAİSİÖ tüm alt boyutları arasında düşük düzeyli pozitif ilişkiler tespit edilmiş, diğer demografik değişkenlerde anlamlı bir fark veya ilişki saptanmamıştır.

Sonuç: Elde edilen bulgular, sportif rekreatif aktivitelere ilişkin sağlık inancının sosyoekonomik koşullardan etkilendiğini göstermektedir. Yüksek gelir düzeyine sahip öğrenciler daha güçlü sağlık inançları sergilerken, diğer demografik değişkenlerin anlamlı bir etkisinin bulunmaması sağlık inancının ekonomik faktörlerle daha yakından ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekreatif Aktivite, Sağlık İnancı, Sportif Rekreatif.

An Examination of Health Beliefs Related to Sportive Recreational Activities Among Young

Abstract

Aim: The aim of this study is to examine the health beliefs related to sportive recreational activities among students studying at a faculty of sports sciences.

Methods: This research was conducted using a descriptive survey model to determine the health belief levels of young individuals participating in sportive recreational activities. The study was conducted using data obtained from 226 participants enrolled at the Faculty of Sport Sciences at Çanakkale Onsekiz Mart University. The Sportive Recreational Activities Health Belief Scale (SRAİSİÖ) and a personal information form were used as data collection tools. Descriptive statistics, normality and reliability analyses were performed; independent samples t-test, one-way ANOVA, and Bonferroni post hoc tests were used for group comparisons, while Pearson correlation analysis examined relationships between variables ($p<0.05$).

Results: Significant differences were found only in relation to income level; participants in the highest income group scored higher on all sub-dimensions of the scale ($p<0.05$). Pearson correlation analysis revealed low-level positive correlations between income and all SRAİSİÖ sub-dimensions, while no significant differences or relationships were identified for other demographic variables.

Conclusion: The findings indicate that health beliefs related to sportive recreational activities are influenced by socioeconomic conditions. Young individuals with higher income levels exhibit stronger health beliefs, whereas the absence of significant effects for other demographic variables suggests that health beliefs may be more closely associated with economic factors.

Keywords: Recreational Activity, Health Belief, Sportive Recreation.

Gönderi Tarihi : 27.11.2025

Kabul Tarihi : 28.12.2025

Online Yayın Tarihi : 31.12.2025

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre sağlık, yalnızca hastalık ya da sakatlığın yokluğu değil; bireyin fiziksel, zihinsel ve sosyal alanlarda tam bir iyilik durumunu kapsayan çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmaktadır (WHO, 1948). Bu bütüncül yaklaşımın, bireyin yaşam kalitesi ve genel refahı için sağlığın ne kadar önemli olduğunu vurguladığı söylenebilmektedir. Ancak modern yaşamla birlikte hızlı kentleşme, dijitalleşme ve artan teknolojik bağımlılıkların, bireylerin daha az hareket etmelerine, ekran karşısında daha fazla vakit geçirmelerine ve bunların sonucunda sedanter yaşam tarzını

¹ Sorumlu Yazar: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreatif Bölümü, Türkiye, sevgitokluu@gmail.com

benimsemelerine neden olduğu görülmektedir. Günümüzde fiziksel aktiviteye yeterli önemin atfedilmemesi ve sedanter yaşam biçimlerinin yaygınlaşması, toplumda obezite, hipertansiyon, diyabet, kardiyovasküler hastalıklar gibi kronik hastalıkların daha çok sıklaşmasına yol açmıştır (Bulut, 2010). Bu bağlamda, düzenli fiziksel aktivite, sağlığın korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için temel bir role sahiptir (Can ve ark., 2014, s.8). Dolayısıyla sağlığın korunması amacıyla yapılacak düzenli fiziksel aktiviteler için sportif rekreasyonel aktiviteler, başvurulabilecek önemli etkinliklerdir.

Rekreasyon, bireylerin serbest zaman dilimlerinde gönüllülük esasına dayalı olarak katıldıkları; dinlenme, eğlenme, sosyal etkileşim ve kişisel gelişim gibi amaçlar taşıyan etkinliklerin tümünü kapsamaktadır (Karaküçük, 2014, s.52). Sportif rekreasyon ise, fiziksel hareket ve egzersiz temelli etkinlikler aracılığıyla bireylerin boş zamanlarını aktif ve dinamik biçimde geçirmelerini sağlayan bir rekreasyon biçimi olarak tanımlanmaktadır (Ramazanoğlu ve ark., 2004; Kuşlu, 2024, s.21). Bu tür aktivitelerin bireylere sadece fiziksel zindelik kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda psikolojik iyi oluşu destekleme, stres yönetimi, sosyal etkileşimi artırma ve yaşam kalitesini iyileştirme gibi önemli katkılar sağladığı kabul edilmektedir (Şahin ve Kocabulut, 2014, s.5). Bu nedenle, fiziksel aktivite temelli rekreasyonel aktivitelerin özellikle ön plana çıktığı söylenebilmektedir. Aynı zamanda, sportif rekreasyonel aktivitelerin, özellikle üniversite öğrencileri gibi genç yetişkinler açısından hem sağlıklı yaşam alışkanlıklarının geliştirilmesi hem de sosyal etkileşimlerinin artırılması bakımından oldukça önemli olduğu düşünülebilir.

Sağlık inancı, bireylerin sağlık durumlarına ve hastalık olgusuna ilişkin bilişsel ve davranışsal tutumlarını kapsayan çok boyutlu bir yapıdır. Bu inançlar, bireylerin sağlık çıktıları üzerinde doğrudan etkili olmaktadır (Ünsal, 2017, s.21; Çiftci ve Kadioğlu, 2020, s.2015). Günümüzde sağlıkla ilişkili bireysel davranışların anlaşılmasında en yaygın başvurulanan teorik çerçevelerden biri Sağlık İnanç Modeli (SİM)'dir (Glanz ve ark., 2002, s.45). Sağlık İnanç Modeli (SİM), bireyin sağlıklı olmanın ya da hastalıktan korunmanın taşıdığı değeri algılaması ile, belirli bir sağlık davranışının bu durumu gerçekleştirmedeki etkisine ilişkin beklentisi üzerine temellenen bir teorik çerçevedir (Ertüzün ve Karaküçük, 2014, s.6). İlk geliştirildiği dönemde SİM, dört temel kavramsal boyut üzerine inşa edilmiştir. Bu model çerçevesinde yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, algılanan duyarlılık(hassasiyet), algılanan ciddiyet, algılanan yararlar ve algılanan engeller kavramlarından yararlanılarak yürütülmüştür (Glanz ve ark., 2002, s.46-47). Modelin geliştirilme sürecinin ilerleyen aşamalarında Bandura tarafından “öz-etkililik” boyutu modele dâhil edilirken; Rosenstock, Strecher ve Becker ise “sağlık motivasyonu algısı” kavramını kuramsal yapıya eklemiştir. Her ne kadar modelin tüm bileşenleri çeşitli araştırmalarda ele alınmış olsa da sağlık motivasyonu algısının diğer temel boyutlara kıyasla daha sınırlı sayıda çalışmada incelendiği ifade edilmektedir (Champion, 1984, s.74).

Rekreasyonel etkinliklere katılımın bireylerin genel sağlık durumunu destekleyici nitelikte olduğu gözlemlenmektedir (Yu ve Tian, 2013; Xu ark., 2019; Özavci ve ark., 2023, s.454). Öğrencilerin de boş zamanlarını değerlendirme sürecinde yenilenme, eğlenme ve kişisel gelişim gibi çeşitli amaçlarla rekreasyonel aktivitelere yöneldikleri; bu etkinliklere katılımın bireysel açıdan sağladığı yararlarla ilişkin farkındalığın ise zaman içerisinde giderek arttığı görülmektedir (Özavci ve ark., 2023, s.454-455). Dolayısıyla bu model (SİM) çerçevesinde, bireylerin sportif rekreasyonel aktivitelere katılımlarının, sahip oldukları sağlık inançları doğrultusunda şekillendiği söylenebilir.

Spor bilimleri fakülteleri, spor, egzersiz, rekreasyon ve sağlık alanlarında uzmanlaşmış bireyler yetiştiren önemli eğitim kurumlarıdır. Bu fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin, spor ve sağlık arasındaki ilişki konusunda daha bilinçli olmaları ve sağlıklı yaşam tarzını içselleştirmeleri beklenmektedir. Ancak alanyazın incelendiğinde, sportif rekreasyonel aktivitelere katılım ile sağlık inancı arasındaki ilişkinin spor bilimleri fakültesi öğrencileri özelinde yeterince ele alınmadığı; özellikle sağlık inancının bireylerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri ve rekreasyonel katılım özellikleriyle birlikte incelendiği çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle, spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportif rekreasyonel aktivitelere katılımlarındaki sağlık inançlarının incelenmesi, hem bu öğrencilerin sağlık davranışlarını daha iyi anlamak hem de geliştirmek açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda yürütülen bu çalışma, ÇOMÜ Spor Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin sportif rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inançlarını ve bu aktivitelere ayırdıkları zamanı incelemekte; elde edilecek bulguların üniversite

gençliğinin sağlıklı yaşam davranışlarının desteklenmesine ve fiziksel aktiviteyi teşvik edici uygulamalara katkı sunması beklenmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Sportif rekreasyonel aktivitelere katılan üniversite öğrencilerinin sağlık inancını tespit etmek için yapılan bu çalışmada, mevcut durumu tespit etmeyi amaçladığı için betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmiş veya güncel bir olguyu, mevcut koşullarıyla betimlemeyi hedefleyen araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1999).

Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın evreni, ÇOMÜ Spor Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan toplam 958 aktif öğrenciden oluşmaktadır (ÇOMÜ, 2024). Bu evrenden basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 226 öğrenci (116 kadın, 110 erkek) ise araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Basit tesadüfi örnekleme yönteminde, evrendeki tüm birimler örnekleme dâhil edilme açısından eşit seçilme olasılığına sahiptir (Ural ve Kılıç, 2005). Krejcie ve Morgan (1970) tarafından geliştirilen örneklem büyüklüğü tablosuna göre, yaklaşık 1.000 kişilik bir evren için 278 kişilik örneklem yeterli görülmekle birlikte; Cochran (1977) örneklem büyüklüğü yaklaşımı doğrultusunda %95 güven düzeyi ve kabul edilebilir hata payı çerçevesinde 226 kişilik örneklemin de evreni temsil edebilecek düzeyde olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda, çalışmada elde edilen örneklem büyüklüğünün istatistiksel analizler için yeterli olduğu ve evreni temsil etme gücüne sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırmanın veri toplama araçları

Kişisel Bilgi formu: Araştırma kapsamında kullanılan kişisel bilgi formu; katılımcıların yaş ve cinsiyet bilgileri ile birlikte gelir düzeyleri, günlük boş zaman süreleri, yer aldıkları sportif aktivite türleri, bu aktivitelere katılım sıklıkları ve lisanslı sporcu olma durumlarına ilişkin demografik değişkenlerden oluşmaktadır.

Sportif Rekreasyonel Aktivitelere İlişkin Sağlık İnancı ölçeği (SRAİSİÖ): Ertüzün ve ark. (2013) tarafından geliştirilen bu ölçek, bireylerin sportif rekreasyonel aktivitelere yönelik sağlık inançlarını değerlendirmek amacıyla oluşturulmuş olup toplam 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte algılanan ciddiyet (1, 11, 13, 19), algılanan engeller (2, 8, 12), fiziksel yarar (3, 9, 14, 16), psikososyal yarar (4, 5, 7, 10, 18, 20) ve öz-etkililik (6, 15, 17, 21) olmak üzere beş alt boyut yer almaktadır. Beşli Likert tipinde yapılandırılan ölçekte, maddeler 1=kesinlikle katılmıyorum ile 5=kesinlikle katılıyorum arasında derecelendirilmektedir.

Araştırmanın veri analizi

Araştırmada veri analizine, katılımcıların demografik özelliklerini ve Sportif Rekreasyonel Aktivitelere İlişkin Sağlık İnancı Ölçeği (SRAİSİÖ) maddelerine ait dağılımlarını ortaya koymak amacıyla tanımlayıcı istatistik analizi yapılmıştır. Bu kapsamda ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin normallik varsayımı çarpıklık ve basıklık katsayıları dikkate alınarak değerlendirilmiş, güvenilirlik analizi ise Cronbach alfa katsayıları aracılığıyla belirlenmiştir. Verilerin normal dağılım göstermesi nedeniyle, çok kategorili bağımsız değişkenlere göre SRAİSİÖ alt boyutları arasında farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış; anlamlılık durumunda gruplar arasındaki farklılaşmayı incelemek üzere Bonferroni düzeltilmeli çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. ANOVA analizlerinin yorumlanmasında, farkın yalnızca istatistiksel anlamlılığına değil, aynı zamanda farkın büyüklüğünü belirlemek üzere etki büyüklüğü katsayılarından (η^2) yararlanılmıştır. Demografik değişkenler açısından yapılan ikili karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t-testi kullanılırken, çoklu karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Ayrıca ölçeğin alt boyutları ile demografik değişkenler arasındaki doğrusal ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Tüm istatistiksel değerlendirmeler SPSS paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiş olup, analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak esas alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Betimsel sonuçlar

Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyetiniz nedir?	Kadın	116	51,3
	Erkek	110	48,7
Yaşınız nedir?	18 yaş	103	45,6
	19-20 yaş	45	19,9
	21 yaş ve üzeri	78	34,5
	0-15.000 TL	57	25,2
Gelir düzeyiniz nedir?	15.001-25.000 TL	38	16,8
	25.001-40.000 TL	50	22,1
	40.001 TL ve üzeri	81	35,8
	1-2 saat	40	17,7
Günlük boş zaman süreniz nedir?	3-4 saat	86	38,1
	5-6 saat	72	31,9
	7 saat ve üzeri	28	12,4
	Haftada 1-2 gün	85	37,6
Ne sıklıkla sportif rekreasyonel aktivitelerle katılım gösteriyorsunuz?	Haftada 3-4 gün	83	36,7
	Haftada 5-6 gün	41	18,1
	Her gün	17	7,5
	Evet	109	48,2
Lisanslı olarak spor yapıyor musunuz?	Hayır	117	51,8
	Toplam	226	100

Katılımcıların %51,3'ü kadınlardan oluşmaktadır. Yaş dağılımında en büyük grup 18 yaş kategorisidir (%45,6). Gelir düzeyi açısından en büyük grup 40.001 TL üzeri gelire sahip öğrencilerden oluşmaktadır (%35,8). Günlük boş zaman süresinde en yaygın aralık 3–4 saattir (%38,1). Sportif rekreasyonel aktivitelerle katılımda en büyük grup haftada 1–2 gün katılanlardır (%37,6). Katılımcıların lisanslı spor yapma durumunda ise en yüksek oran lisanslı sporcu olmayanlardır (%51,8).

Tablo 2. Ölçüm aracına ilişkin tanımlayıcı sonuçlar

Maddeler	n	Min.	Maks.	$\bar{X}$	S.S.	Çarpıklık	Basıklık
ac1	226	1	5	3,81	1,317	-,937	-,384
ac2	226	1	5	4,06	1,209	-1,230	,336
ac3	226	1	5	4,00	1,242	-1,231	,384
ac4	226	1	5	3,94	1,230	-1,033	-,103
ae1	226	1	5	3,18	1,391	-,189	-1,307
ae2	226	1	5	3,39	1,376	-,427	-1,092
ae3	226	1	5	2,83	1,436	,143	-1,371
fy1	226	1	5	3,63	1,280	-,658	-,685
fy2	226	1	5	3,91	1,262	-1,091	,075
fy3	226	1	5	3,95	1,234	-1,139	,185
fy4	226	1	5	3,94	1,302	-1,141	,100
py1	226	1	5	3,95	1,271	-1,106	,044
py2	226	1	5	3,68	1,292	-,790	-,530
py3	226	1	5	3,66	1,283	-,713	-,632
py4	226	1	5	3,69	1,283	-,843	-,397
py5	226	1	5	3,52	1,266	-,571	-,778
py6	226	1	5	3,71	1,314	-,832	-,477
oe1	226	1	5	3,49	1,361	-,590	-,943
oe2	226	1	5	3,67	1,313	-,744	-,691
oe3	226	1	5	3,49	1,361	-,569	-,975
oe4	226	1	5	3,45	1,395	-,508	-1,114

Sportif Rekreasyonel Aktivitelere İlişkin Sağlık İnancı Ölçeği (SRAİSİÖ)

Alt boyutlar: ac= Algılanan Ciddiyet; ae= Algılanan Engeller; fy= Fiziksel Yarar; py= Psikososyal Yarar; oe= Öz Etkilik

Ölçeğin tüm maddelerinin ortalama puanları 3,18 ile 4,06 arasında değişmiştir. Standart sapmaların 1,20–1,43 aralığında olması maddelerin orta düzeyde değişkenlik gösterdiğini işaret etmektedir. Çarpıklık ve basıklık değerleri kabul edilebilir sınırlar içerisindedir ve dağılımların normal dağılıma uygun olduğunu göstermektedir. Alt boyutların genel ortalamaları ölçeğin orta–yüksek düzeyde yanıtlandığını işaret etmektedir.

Tablo 3. Normallik ve güvenirlik sonuçları

Alt Boyutlar	n	Min.	Maks.	$\bar{X}$	S.S.	Çarpıklık	Basıklık	α
Algılanan Ciddiyet	4	1,00	5,00	3,96	1,169	-1,188	,291	,952
Algılanan Engeller	3	1,00	5,00	3,13	1,209	-,171	-1,036	,828
Fiziksel Yarar	4	1,00	5,00	3,86	1,181	-1,101	,151	,948
Psikososyal Yarar	6	1,00	5,00	3,70	1,166	-,886	-,178	,957
Öz Etkililik	4	1,00	5,00	3,53	1,235	-,585	-,826	,931

Sportif Rekreasyonel Aktivitelere İlişkin Sağlık İnancı Ölçeği (SRAİSİÖ)

SRAİSİÖ alt boyutlarına ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde, ortalama değerlerin 3,13 ile 3,96 arasında değiştiği görülmektedir. Tüm alt boyutlarda çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 aralığındadır, bu aralık verilerin normal dağılıma uygun kabul edilmesi için yeterlidir (George ve Mallery, 2010). Buna göre alt boyutlar normal dağılım varsayımını karşılamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı oldukça yüksektir. Cronbach alfa değerleri ,828 ile ,957 arasında olup, ,70’in üzerindeki değerler kabul edilebilir, ,80’in üzerindeki değerler iyi, ,90’ın üzerindeki değerler ise mükemmel düzeyde güvenirlik olarak değerlendirilmektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994). Bu bağlamda tüm alt boyutlar yüksek güvenirlik göstermektedir. Alt boyut ortalamaları değerlendirildiğinde Algılanan Ciddiyet ($\bar{X} = 3,96$), Fiziksel Yarar ($\bar{X} = 3,86$) ve Psikososyal Yarar ($\bar{X} = 3,70$) düzeylerinin ölçeğin “orta-yüksek” aralığında olduğu; Algılanan Engeller ($\bar{X} = 3,13$) ve Öz Etkililik ($\bar{X} = 3,53$) boyutlarının ise benzer biçimde orta düzeyin üzerinde seyrettiği görülmektedir.

Tablo 4. Gelir değişkenine göre SRAİSİÖ karşılaştırma sonuçları

Alt Boyutlar	Gelir	n	$\bar{X}$	S.S.	F	p	η^2	Bonferone
Algılanan Ciddiyet	0-15.000 TL	57	3,60	1,42	2,841	,039	,037	0-5.000TL<15.000TL üzeri
	15.001-25.000 TL	38	4,02	1,10				
	25.001-40.000 TL	50	3,95	1,10				
	40.001 TL ve üzeri	81	4,18	,99				
Algılanan Engeller	0-15.000 TL	57	2,74	1,29	3,075	,029	,040	0-5.000TL<15.000TL üzeri
	15.001-25.000 TL	38	3,34	1,16				
	25.001-40.000 TL	50	3,15	1,08				
	40.001 TL ve üzeri	81	3,31	1,20				
Fiziksel Yarar	0-15.000 TL	57	3,43	1,42	4,090	,007	,052	0-5.000TL<15.000TL üzeri
	15.001-25.000 TL	38	3,92	1,17				
	25.001-40.000 TL	50	3,86	1,08				
	40.001 TL ve üzeri	81	4,13	,99				
Psikososyal Yarar	0-15.000 TL	57	3,31	1,37	3,684	,013	,047	0-5.000TL<15.000TL üzeri
	15.001-25.000 TL	38	3,85	1,17				
	25.001-40.000 TL	50	3,65	,99				
	40.001 TL ve üzeri	81	3,94	1,04				
Öz Etkililik	0-15.000 TL	57	3,15	1,41	2,793	,041	,036	0-5.000TL<15.000TL üzeri
	15.001-25.000 TL	38	3,64	1,19				
	25.001-40.000 TL	50	3,51	1,02				
	40.001 TL ve üzeri	81	3,74	1,20				

$p<0,05$; *Sportif Rekreasyonel Aktivitelere İlişkin Sağlık İnancı Ölçeği (SRAİSİÖ)*

Gelir düzeyine göre yapılan karşılaştırmalar, SRAİSİÖ’nün tüm alt boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Algılanan Ciddiyet ($F(3,222)=2,84$, $p=,039$, $\eta^2=,037$), Algılanan Engeller ($F(3,222)=3,08$, $p=,029$, $\eta^2=,040$), Fiziksel Yarar ($F(3,222)=4,09$, $p=,007$, $\eta^2=,052$), Psikososyal Yarar ($F(3,222)=3,68$, $p=,013$, $\eta^2=,047$) ve Öz Etkililik ($F(3,222)=2,79$, $p=,041$, $\eta^2=,036$) değerlerinde gelir gruplarının etkisi anlamlı bulunmuştur. Etki büyüklükleri tüm boyutlarda küçük düzeydedir. Bonferroni çoklu karşılaştırma analizleri sonucunda, her alt boyutta anlamlı farkın yalnızca 40.001 TL üzeri gelir grubunun, 0–15.000 TL gelir grubuna göre daha yüksek puanlara sahip olması şeklinde ortaya çıktığı belirlenmiştir. Diğer gelir grupları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Bu bulgular, gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin sportif rekreasyonel aktivitelerle yönelik sağlık inançlarının da yükseldiğini göstermektedir.

Çalışma kapsamında yer verilen Cinsiyet, Yaş, Günlük boş zaman süresi, Spor yapma sıklığı ve Lisanslı sporcu olma durumlarına göre yapılan karşılaştırmada istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır ($p>0,05$). Bu nedenle ilgili sonuçlara yer verilmemiştir. Korelasyon testinde de bu bulguya benzer olarak ilgili değişkenler ile Sportif Rekreasyonel Aktivitelere İlişkin Sağlık İnancı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5. Korelasyon sonuçları

Değişkenler	Sportif Rekreasyonel Aktivitelere İlişkin Sağlık İnancı				
	Algılanan Ciddiyet	Algılanan Engeller	Fiziksel Yarar	Psikososyal Yarar	Öz Etkililik
Gelir	,178**	,158*	,214**	,187**	,168*

*: $p < 0,05$; **: $p < 0,01$

Tablo 5’te sunulan korelasyon değerleri, gelir düzeyi ile sportif rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inancının tüm alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük düzeyli pozitif ilişkiler olduğunu göstermektedir ($p < 0,05$). Katsayılara bakıldığında ilişkinin en güçlü olduğu boyutun Fiziksel Yarar ($r = ,214$, $p < ,01$) olduğu, bunu sırasıyla Psikososyal Yarar ($r = ,187$, $p < ,01$), Algılanan Ciddiyet ($r = ,178$, $p < ,01$) ve **Öz Etkililik ($r = ,168$, $p < ,05$)*’in izlediği görülmektedir. En düşük ilişki düzeyi Algılanan Engeller boyutunda ($r = ,158$, $p < ,05$) belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Bu çalışma, ÇOMÜ Spor Bilimleri Fakültesi’nde öğrenim gören öğrencilerin sportif rekreasyonel aktivitelere ayırdıkları süre ile bu aktivitelere katılımlarını etkileyen sağlık inançları incelenmek amacıyla ele alınmış; demografik değişkenler doğrultusunda ölçeğin alt boyutlarıyla olan ilişkiler analiz edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen 226 öğrenciden elde edilen bulgular, sportif rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inançları açısından değerlendirilerek alan yazındaki benzer çalışmalar ışığında tartışılmıştır.

Yapılan istatistiksel analizler, gençlerin sportif rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inançlarının demografik ve rekreasyonel değişkenler arasında yalnızca gelir düzeyi tarafından anlamlı biçimde etkilendiğini göstermiştir. Cinsiyet, yaş, boş zaman süresi ve spor yapma sıklığının sağlık inancı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmaması ($p > 0,05$), bu inançların temel olarak bireylerin sosyoekonomik koşullarıyla ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Gelir düzeyinin SRAİSİÖ’nün tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık yaratması, özellikle 40.001 TL üzeri gelir grubunun en düşük gelir grubuna kıyasla daha yüksek sağlık inancı puanlarına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, sportif aktivitelere katılımın gerektirdiği tesis, ekipman ve hizmet erişiminde ekonomik imkânların belirleyici olmasıyla açıklanabilir. Yüksek gelirli bireylerin fiziksel ve psikososyal yararlarla ilişkin algılarının ve öz etkililik düzeylerinin daha güçlü olması bu durumu desteklemektedir. Algılanan engeller boyutunda yüksek gelir grubunun daha yüksek puan alması beklenenin aksine bir bulgu olsa da korelasyonun düşük düzeyde olması ($r = ,158$), bu boyutun gelirden sınırlı biçimde etkilendiğini göstermektedir. Bu durum, ekonomik engelleri aşan gençlerin zaman, motivasyon gibi finansal olmayan engelleri daha net tanımlayabildiğini ya da aktivitelere katılım beklentileri yüksek olduğu için var olan engelleri daha güçlü algıladığını gösterebilir. Yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde benzer ve farklı sonuçlara rastlanmıştır.

Literatüre bakıldığında, Karagüzel (2019, s.73)’in Ankara ilinde yaşayan bireyler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, yaş değişkenine göre SRAİSİÖ’nün tüm alt boyutlarına ait toplam puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaştığı belirlenmiştir. Çingöz ve ark. (2022, s.14) tarafından yürütülen çalışmada, yaş grupları dikkate alınarak yapılan değerlendirmelerde, yalnızca öz-etkililik alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmış; 37–42 yaş aralığındaki bireylerin puan ortalamalarının 43 yaş ve üzerindeki gruba kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yine Ertüzün (2013, s.74)’ün kadın katılımcılarla yürüttüğü çalışmada, yaş değişkeninin algılanan engeller ve psikososyal yarar boyutlarıyla anlamlı ve aynı yönde bir ilişki sergilediği; yaş ilerledikçe bu iki boyuta ilişkin algı düzeylerinin yükseldiği belirlenmiştir. Ancak Kızıl (2024, s.48) sosyal yaşam merkezlerinden hizmet alan bireyleri kapsayan çalışmada, yaş değişkenine göre yapılan değerlendirmelerde, sportif rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inancı ölçeğinin alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı herhangi bir farklılığa rastlanmadığını bildirmiştir. Yılgin (2019, s.30) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, yaş arttıkça algılanan engeller düzeyinin düşük düzeyde de olsa azaldığı ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, yaş değişkeninin sağlık inancı ölçeğinin diğer alt boyutları üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı ifade edilmiştir.

Alan yazında katılımcıların cinsiyet değişkenine göre SRAİSİ alt boyutlarına bakıldığında, elde edilen bulguların araştırmayla paralellik gösterdiği görülmektedir. Önen (2022, s.15)’e göre tüm alt boyutlar açısından anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Benzer biçimde Durhan ve ark. (2024, s.232), üniversite

öğrencileriyle gerçekleştirdikleri araştırmada, cinsiyet değişkenine göre sportif rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inançları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmadığını; ancak anlamlı fark olmasa da kadın katılımcıların sağlık inancı puanlarının erkeklere kıyasla daha yüksek seyrettiğini rapor etmiştir. Ayrıca Yılgin (2019, s.33), araştırmasında öz-etkililik alt boyutu açısından cinsiyete bağlı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunduğunu; erkek katılımcıların bu boyuta ilişkin sıra ortalamalarının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bandura'nın Sosyal Bilişsel Kuramı'na göre öz etkililik, bireyin arzu edilen sonuçlara erişmek amacıyla gerekli davranışları sürdürme konusundaki azmini ve olası engeller karşısında göstereceği direnci içermektedir (Glanz ve ark., 2002, s.49-50; Ertüzün, 2013, s.79). Bu bağlamda, erkeklerin sportif rekreasyonel aktivitelere katılım amacıyla sosyal çevrelerinden, ailelerinden ve ekonomik kaynaklarından fedakârlık yapma eğiliminin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Katılımcıların gelir durumu değişkeni ile SRAİSİ alt boyutları incelendiğinde, Dinç ve ark. (2024, s.17) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, algılanan ciddiyet ile fiziksel ve psikososyal yarar boyutlarında gelir düzeyine bağlı anlamlı farklılıklar saptanmış; ekonomik durumu iyi düzeyde olan katılımcıların bu boyutlara ilişkin puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Yalçın ve Arslan (2016, s.8), çalışmalarında gelir düzeyine göre fiziksel yarar, psikososyal yarar ve öz-etkililik boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların ortaya çıktığını rapor etmiştir. Durhan ve ark. (2024, s.233) yaptığı çalışmada ise, gelir durumu orta ve düşük olan katılımcıların algılanan ciddiyet alt boyutu açısından sağlık inancı puanı gelir durumu iyi olan katılımcıların puanından daha yüksek bulunmuştur. Düşük gelir grubunda yer alan katılımcıların öz-etkililik alt boyutuna ilişkin puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna varan Ertüzün (2013, s.84–85); bu bulgunun, ekonomik yetersizliklerin özellikle kadınlarda yarattığı olumsuz psikososyal etkilerden uzaklaşma eğilimiyle ilişkili olabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte Çingöz ve ark. (2022, s.11), araştırmalarında gelir düzeyi değişkeni açısından değerlendirildiğinde, sağlık inancı ölçeğinin alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmadığını ortaya koymuştur. Karagüzel (2019, s.69) araştırmasında, haftalık sportif aktivite yapma sıklığı ile algılanan engeller alt boyutu dışında kalan tüm alt boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna varmıştır. Buna göre, haftada yapılan aktivite gün sayısının artmasıyla birlikte algılanan ciddiyet, fiziksel yarar, psikososyal yarar ve öz-etkililik inançlarının da yükseldiği ifade edilmiştir. Buna karşılık Çingöz ve ark. (2022, s.10), haftalık sportif aktivite yapma düzeyine göre yapılan incelemelerde, sağlık inancı ölçeğinin hiçbir alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edemediklerini belirtmiştir.

SONUÇ

Bu araştırmada, spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören gençlerin sportif rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inançları demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda yapılan analizler sonucunda, sağlık inancı düzeylerinin cinsiyet, yaş, boş zaman süresi ve spor yapma sıklığına göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Buna karşın gelir düzeyi, ölçeğin tüm alt boyutlarında anlamlı bir belirleyici olarak ortaya çıkmış ve yüksek gelir grubundaki öğrencilerin sağlık inancı puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, sportif rekreasyonel aktivitelere erişim ve katılımda ekonomik koşulların önemli bir rol oynadığını ve sosyoekonomik düzeyin sağlık inançlarını sistematik biçimde etkilediğini göstermektedir. Algılanan engeller boyutunda yüksek gelir grubunun daha yüksek puan alması ise engellerin daha fazla hissedilmesinden ziyade, bu grubun aktivitelere daha düzenli katılım sayesinde engelleri daha gerçekçi değerlendirebilmesiyle ilişkili görünmektedir.

Bu çalışma belirli sınırlılıklar kapsamında ele alınmalıdır. Araştırmanın yalnızca bir üniversitenin spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerle yürütülmesi, elde edilen bulguların farklı örneklemelere genellenmesini sınırlamaktadır. Ayrıca yaş gruplarının birbirine yakın aralıklarda toplanmış olması, yaşa bağlı farklılıkların ortaya konulmasını zorlaştırmıştır. Verilerin katılımcıların öz-bildirimlerine dayalı olarak toplanması ve çalışmanın kesitsel yapıda olması da bulguların yorumlanmasında göz önünde bulundurulması gereken unsurlar arasındadır.

ÖNERİLER

- Gelecek araştırmalarda, daha geniş ve heterojen yaş gruplarını içeren örneklemelerle çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir.
- Gelir düzeyinin sağlık inançları üzerindeki etkisini daha derinlemesine açıklamak amacıyla nitel yöntemlerden (yarı yapılandırılmış görüşme/odak grup) yararlanılması önerilmektedir.
- Bulguların genellenebilirliğini sınamak için farklı üniversiteleri kapsayan çok merkezli ve karşılaştırmalı araştırmaların yapılması önerilmektedir.
- Sağlık inancının demografik değişkenlerden ziyade bireylerin sportif deneyimleri ve katılım amaçlarıyla ilişkisini test etmek üzere, bu değişkenlerin modele dahil edilmesi önerilmektedir.

ETİK ONAY BİLGİLERİ

Etik Kurul Komitesi : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler
Etik Kurulu Komisyonu
Protokol/Sayı Numarası : E-80110942-050.99-2500294585

KAYNAKÇA

- Bulut, S. (2010). *Bir fizik tedavi ve rehabilitasyon eğitim ve araştırma hastanesinde görev yapan personelin fiziksel aktivite düzeyi ve ilgili faktörlerin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Can, S., Arslan, E., & Ersöz, G. (2014). Güncel bakış açısı ile fiziksel aktivite. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(1), 1-10.
- Champion, V. L. (1984). Instrument development for health belief model constructs. *Advance in Nursing Science*, 6(3), 73-85.
- Cochran, W. G. (1977). Sampling techniques. John Wiley & Sons.
- Çiftçi, N., & Kadioğlu, H. (2020). Türkiye’de sağlık inanç modeline dayalı geliştirilen ve Türkçeye uyarlanan ölçekler. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 2015-2021.
- Çingöz, Y. E., Altuğ, T., Şensoy, C., Turan, M., Yönel, M., & Akın, H. (2022). Bireylerin sportif rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inancı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının incelenmesi. *The Online Journal of Recreation and Sports*, 11(1), 1-18.
- ÇOMÜ, (2024). <https://ubys.comu.edu.tr/BIP/BusinessIntelligence/Students/StudentsByUnits>
- Dinç, N., Gürbüz, P. G., & Deveci, M. E. (2024). Bireylerin rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inançları modeline göre incelenmesi. *Ulusal Kinesyoloji Dergisi*, 5(1), 11-18.
- Durhan, T. A., Akgül, B. M., & Türkmen, E. (2024). Health beliefs on sportive recreational activities of university students. *International Journal of Religion*, 5(3), 230-236.
- Ertuzun, E., Bodur, S., & Karakucuk, S. (2013). The development of health-belief scale on sportive recreational activities. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 89, 509-516.
- Ertüzün, E. (2013). *Kadınların sportif rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inancı*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Ertüzün, E., & Karaküçük, S. (2014). Sağlık inanç modeli perspektifinde sportif rekreasyon aktivitelerine bakış. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(1-4), 1-9.
- George, D., & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference* (10th ed.). Pearson.
- Glanz, K., Rimer, B., & Lewis, F. M. (2002). *Health Behavior And Health Education: Theory, Practice and Research* (4. Edition). Jossey-Bass.
- Karagüzel, D. (2019). *Bireylerin Spora Yönelik Sağlık İnançları ile Sportif Etkinliklere Katılan Kadınlara İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Karaküçük, S. (2014). Rekreasyon: Boş zamanları değerlendirme. Gazi Kitabevi.
- Karasar, N. (1999). Bilimsel araştırma yöntemi: *Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Yayınevi.

- Kızıl, R. (2024). *Sosyal yaşam merkezinden hizmet alan bireylerin sportif rekreasyonel aktivitelere ilişkin sağlık inançları*. Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Kuşlu, E. (2024). Rekreasyonel pilates yapan bireylerde öz yeterliğin psikolojik iyi oluşa etkisi. *Journal of Recreation, Sports and Tourism Research*, 1(1), 20-25.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- Önen, M. (2022). Orta ergenlik dönemi lise öğrencilerinin sportif rekreasyon aktivitelerine ilişkin sağlık inançlarının incelenmesi. *Sportive*, 5(1), 10-21.
- Özavcı, R., Korkutata, A., Gözaydın, G., & Çakır, Z. (2023). Üniversite öğrencilerinde algılanan stresin yaşam doyumu ve rekreasyonel sağlık algısına etkisi. *The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS)*, 12(3), 454-461.
- Ramazanoğlu, F., Altungül, O., & Özer, A. (2004). Sportif açıdan rekreasyon etkinliklerinin değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 199-202.
- Şahin, İ., & Kocabulut, Ö. (2014). Sportif rekreasyon aktivitelerine düzenli katılımı engelleyen faktörlerin incelenmesi: Akdeniz üniversitesi turizm fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Journal of Recreation And Tourism Research*, 1(2), 46-67.
- Ural, A. & Kılıç, İ. (2005). Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ünsal, A. (2017). Hemşireliğin Dört Temel Kavramı: İnsan, Çevre, Sağlık & Hastalık, Hemşirelik. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 11-28.
- World Health Organization. (1948). Preamble to The Constitution of The World Health Organization, As Adopted By the International Health Conference, New York, Pp. 19-22 (June 1946): Signed on 22 July 1946 By The Representatives of 61 States (Official Records of The World Health Organization. <http://www.who.int/Aboutwho/En/Definition>. Html.
- Xu, H., Yuan, M., & Li, J. (2019). Exploring the relationship between cycling motivation, leisure benefits and well-being. *International Review For Spatial Planning and Sustainable Development*, 7(2), 157-171.
- Yalçın, B., & Arslan, F. (2016). Health Beliefs of University Students With Regard to Sportive Recreational Activities. *International Journal of Health Management and Tourism*, 1(1), 2-13.
- Yılğın, D. (2019). *Sportif Rekreasyonel Aktivitelere İlişkin Sağlık İnancı (Gaziantep Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Batman Üniversitesi.
- Yu, Y., & Tian, J. X. (2013). The relationship between leisure involvement, leisure benefits and well-being of the riders: Taking Zhaoqing as an example, the green road bike. *Tourism Tribune*, 28(2), 67-76.

Türkiye’de 2015 – 2025 Yılları Arasında Sporda Rekreasyon Alanında Yapılmış Lisansüstü Tez Çalışmalarında Kullanılan Psikometrik Ölçüm Araçlarının İncelenmesi

Begüm Kadriye OYUNCU¹ , Elif Bengisu MUTİ²

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı, 2015–2025 yılları arasında rekreasyon alanında tamamlanan lisansüstü tezlerde kullanılan psikometrik ölçüm araçlarını incelemektir.

Yöntem: Nitel desende yürütülen araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmış, elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Ulusal Tez Merkezi veri tabanında gelişmiş arama seçenekleriyle tez adı alanında “rekreasyon” ve konu alanında “spor” anahtar kelimeleri kullanılarak 2015–2025 yılları arasındaki 147 lisansüstü tezin yöntem bölümlerinde yer alan psikometrik ölçüm araçları belirlenmiştir. Ölçüm aracı yazarları ve literatürdeki frekans düzeyleri SPSS 23 ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Birden fazla aracın kullanıldığı çalışmalar kapsamında nicel (f=201, %73,6) ve nitel (f=72, %26,4) desenlerde toplam 273 ölçüm aracı rastlanmıştır. En sık kullanılan araç Rekreasyon Fayda Ölçeğidir (f=8, %4). Bunu Oxford Mutluluk Ölçeği (f=5, %2,5) ile Rekreasyon Farkındalık Ölçeği (f=5, %2,5) izlemiştir. Karaküçük ve Gürbüz’e ait geliştirme/uyarlama ölçekler 24 farklı çalışmada yer alarak örneklemin %17,4’ünü oluşturmuştur.

Sonuç: Bulgular, ölçüm aracı kullanımının belirli yazarlar etrafında yoğunlaştığını ve alandaki ölçek üretiminin çeşitlilik ile sürdürülebilirlik açısından sınırlı akademik odaklarda kümelendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Psikometrik Ölçüm Araçları, Lisansüstü Tez Çalışmaları.

An Examination of Psychometric Measurement Tools Used in Postgraduate Theses in the Field of Sports Recreation in Türkiye Between 2015 and 2025

Abstract

Aim: This study examines the psychometric measurement instruments used in postgraduate theses completed in the field of recreation between 2015 and 2025.

Methods: Designed as a qualitative inquiry, the study employed document analysis for data collection and subjected the extracted information to content analysis. Using the advanced search function of the National Thesis Center database, 147 postgraduate theses published between 2015 and 2025 were retrieved by searching “recreation” in the thesis title field and “sport” in the subject field. The psychometric instruments reported in the methods sections were identified, and the associated authorship and frequency distributions were analyzed using SPSS 23.

Results: Across studies that employed more than one instrument, a total of 273 measurement tools were identified, comprising quantitative (f=201, 73.6%) and qualitative (f=72, 26.4%) designs. The most frequently used instrument was the Recreation Benefit Scale (f=8, 4%). This was followed by the Oxford Happiness Questionnaire (f=5, 2.5%) and the Recreation Awareness Scale (f=5, 2.5%). Instruments developed or adapted by Karaküçük and Gürbüz appeared in 24 different theses, accounting for 17.4% of the sample.

Conclusion: The results indicate that instrument use in Turkish postgraduate recreation research is concentrated around a limited set of authors, suggesting a clustering of scale development and adoption within specific academic hubs in terms of both diversity and sustainability.

Keywords: Recreation, Psychometric Measurement Tools, Postgraduate Thesis Studies.

Gönderi Tarihi : 30.11.2025

Kabul Tarihi : 31.12.2025

Online Yayın Tarihi : 31.12.2025

GİRİŞ

Global bir endüstri olan spor, gün geçtikçe performans, sağlık ve rekreasyon alanlarında hızlı bir şekilde büyümektedir. Bu bağlamda, rekreatif etkinliklerin gelişiminin de bu büyümeyle paralellik gösterdiği bilinmektedir. Bunun temel nedeni, rekreasyonun bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal iyilik hâlini geliştirmeyi ve boş zamanlarını verimli biçimde değerlendirmelerini sağlayan spor endüstrisinin bir alt

¹ Sorumlu Yazar: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rekreasyon Anabilim Dalı, Türkiye, bgmoync1717@gmail.com

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rekreasyon Anabilim Dalı, Türkiye, elifbengisum@gmail.com

alanı olmasıdır. Bu gelişmeler sonucunda, günümüzde boş zamanda yapılan rekreatif aktivitelerin fiziksel ve psikolojik etkileri bilim insanlarının dikkatini çekmiş; rekreatif etkinliklerin bireylerin psikolojik dayanıklılığı, benlik saygısı, yaşam doyumu, öz-yeterlik ve sosyal bağlılık gibi çeşitli psiko-sosyal değişkenlerle ilişkisi özellikle son on yılda akademik literatürde ön plana çıkmıştır. Türkiye’de 2015–2025 yılları arasında sporda rekreasyon alanında yapılan lisansüstü tezlerde, bireylerin psiko-sosyal durumlarını değerlendirmeye yönelik ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında belirgin bir artış yaşandığı gözlenmektedir (Koç, 2022). Bu durum, rekreasyon araştırmalarında kullanılan psikometrik ölçüm araçlarının niteliğine ve çeşitliliğine olan ilgiyi artırmıştır. Psikometrik ölçüm araçları, bireylerin duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını bilimsel olarak değerlendirmek amacıyla standardize edilmiş psikolojik testler, ölçekler ve ileri düzeyde geliştirilmiş skalalar biçiminde geliştirilmiş sistematik yapılar olarak tanımlanabilir (Erkuş, 2007). Bu araçların geçerlik ile güvenilirlik düzeyleri, elde edilen verilerin bilimselliğini doğrudan etkilemektedir (Tezbaşaran, 1996).

Boş zaman davranışlarını ve bunların birey ile toplumun iyi oluşuna etkilerini anlamada kritik bir öneme sahip olan rekreasyon araştırmaları, karmaşık yapılara ilişkin ölçümlerin niceliksel olarak değerlendirilebilmesi için güçlü psiko-sosyal ölçüm araçlarına dayanmaktadır (Dempsey, 2014). Ölçekler, envanterler ve anketler gibi bu araçlar, araştırmalarda kavramsal soyutlukların somutlaştırılmasını sağlayarak motivasyon, doyum ve sosyal etkileşim gibi yapıları ölçmeye imkân tanır (Hossain, 2019). Rekreasyonun çok boyutlu doğası ve psikolojik-sosyolojik değişkenlerle iç içe geçmişliği dikkate alındığında, uygun ölçüm araçlarının seçimi ve uygulanması, geçerli ve güvenilir araştırma sonuçları elde edebilmek açısından büyük önem taşımaktadır (Fitzpatrick ve Ritchie, 1994). Bu doğrultuda, araştırmacıların mevcut ölçüm araçlarını dikkatle değerlendirmeleri ve gerektiğinde araştırma sorularına özgü yeni ölçekler geliştirmeleri gerekmektedir (Boateng ve ark., 2018). Bu süreç, geçerlik, güvenilirlik ve boyutsallık gibi psikometrik ilkelerin derinlemesine anlaşılmasını zorunlu kılmakta; özellikle doyum gibi psikolojik özelliklerin değerlendirilmesinde maddelerin kuramsal bir çerçeveye dayanmadan oluşturulması önemli sorunlara yol açabildiğinden, ölçüm süreci titizlikle yürütülmelidir (Draugalis ve ark., 2008). Sosyal bilimlerde ölçümün titizlikle yürütülmesi gerekliliği, araştırma konularının çoğunlukla doğrudan gözlemlenemeyen yapılarla ilişkili olmasından kaynaklanmaktadır. Ölçekler, bu örtük yapıların görünür hâle getirilmesini sağlayarak kuramsal olarak öngörülen ancak doğrudan ölçülemeyen davranışların, tutumların ve senaryoların değerlendirilmesini mümkün kılar (Boateng ve ark., 2018). Bu kapsamda, rekreasyon araştırmalarında kullanılan ölçüm araçlarının bilimsel geçerliliği ve çeşitliliği, alandaki bilgi üretiminin niteliğini belirleyen temel unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışma, rekreasyon alanında 2015–2025 yılları arasında tamamlanmış Lisansüstü tezlerinde kullanılan psikometrik ölçüm araçlarını sistematik biçimde inceleyerek literatüre katkı sağlamayı amaçlamıştır. Çalışmada kullanılan araçların kapsamlı bir veri seti haline getirilmesiyle, rekreasyon alanında psikometrik ölçüm araçlarının hangi araştırmacılar tarafından hangi sıklıkla kullanıldığının değerlendirilmesi planlanmıştır. Araştırmanın önemi, 2015–2025 yılları arasında rekreasyon araştırmalarında kullanılan ölçüm araçlarına ilişkin kapsamlı bir genel değerlendirme sunmasında yatmaktadır. Yapılacak içerik analizi, bu araçların literatüre nasıl uyarlandığını ve alanda ne sıklıkla çalışıldığını ortaya koyacaktır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, rekreasyon alanındaki araştırmacılara rehberlik edebilecek veriler sunmak, araştırmaların hangi psikometrik ölçümler ve içerikler üzerinde yoğunlaştığını belirlemek ve farklı kavramlarla rekreasyon arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmaların genel bir görünümünü ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, doküman incelemesine dayalı betimsel içerik analizi niteliğindedir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmış; elde edilen veriler, belirli olgulara ilişkin nesnel, ölçülebilir ve doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi sürecinde, araştırma kapsamındaki tezler belirlenen kurallar çerçevesinde kodlanarak veri seti hâline getirilmiş ve bulgular frekans ve yüzde değerleriyle betimsel olarak raporlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmış. Doküman analizi, bir konuyu anlamak veya kanıt temelli sonuca ulaşmak için rapor, tutanak, sözleşme, yazışma, mevzuat gibi mevcut belgeleri planlı ve sistematik biçimde inceleyip içeriklerinden ilgili bilgileri ayıklama, güvenilirliklerini değerlendirme, içerikleri anlamlandırma ve bu bulgulardan yorum/sonuç üretme sürecidir. Bu bağlamda yapılan bu çalışmada veri kaynağı YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan, sporda rekreasyon alanında yapılmış lisansüstü tezler oluşturmuştur. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizinden yararlanılmıştır.

Arama Stratejisi ve Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamındaki lisansüstü tezlerle ulaşmak amacıyla YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında 15.03.2025 tarihinde tarama gerçekleştirilmiştir. Tarama işlemi, veri tabanının gelişmiş arama seçeneği kullanılarak yürütülmüştür. Arama sürecinde tez adı alanında ‘rekreasyon’, konu alanında ise ‘spor’ anahtar kelimeleri kullanılmış; bu terimler AND operatörü ile aranmıştır. Tarama, tez türü bakımından yüksek lisans ve doktora tezleri ile sınırlandırılmış; dil filtresi olarak Türkçe seçilmiştir. Erişim durumu açısından yalnızca tam metnine erişilebilen tezler değerlendirmeye alınmıştır.

Bu ölçütler doğrultusunda yapılan tarama sonucunda toplam 283 tez kaydına ulaşılmıştır. Araştırmanın erişilebilir evrenini, Türkiye’de 2015–2025 yılları arasında Ulusal Tez Merkezi’nde kayıtlı olan, rekreasyon ve spor alanıyla ilişkili lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Elde edilen tezler, araştırma kapsamında belirlenen dahil etme ve dışlama ölçütleri doğrultusunda ayrıntılı olarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda, konusu sporda rekreasyon alanında yer alan ve yöntem bölümünde psikometrik ölçüm aracı kullanılan 147 lisansüstü tez, araştırmanın çalışma grubuna dâhil edilmiştir.

Dahil Etme ve Dışlama Ölçütleri

Araştırma kapsamına alınacak lisansüstü tezlerin belirlenmesinde aşağıdaki ölçütler esas alınmıştır.

Dahil Etme Ölçütleri;

- Tezin Türkiye’de tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezi olması,
- 2015-2025 yılları arasında yayımlanmış olması,
- Konusun sporda rekreasyon alanı kapsamında yer alması,
- Tezin tam metnine erişilebilir olması,
- Yöntem bölümünde en az bir psikometrik ölçüm aracı kullanılmış olması.

Dışlama Ölçütleri;

- Embargolu olması veya tam metnine erişilemeyen tezler,
- Rekreasyon alanı dışında kalan ya da spor ile ilişkisi bulunmayan tezler,
- Psikometrik ölçüm aracı içermeyen, yalnızca görüşme, gözlem veya doküman betimlemesine dayalı tezler,
- Sadece araştırmacı tarafından oluşturulmuş, geçerlik ve güvenilirlik bilgisi sunulmayan ölçüm araçlarını kullanan tezler.

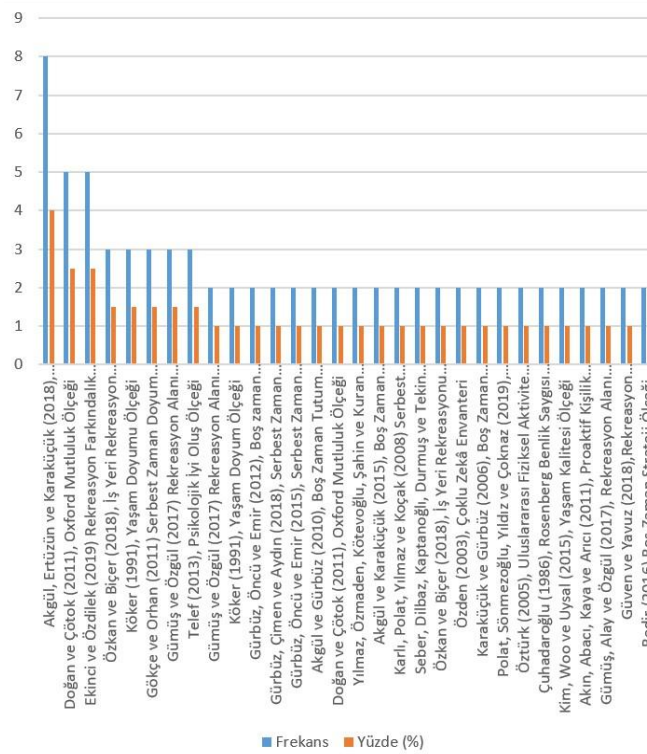
Araştırmanın Veri Analizi

Bu çalışmada içerik analizi süreci, sistematik biçimde yürütülmüş ve analiz adımları Yıldırım ve Şimşek (2000) doğrultusunda yapılandırılmıştır. Araştırmanın amacı, 2015–2025 yılları arasında Türkiye’de sporda rekreasyon alanında yapılan lisansüstü tezlerde kullanılan psikometrik ölçüm araçlarını incelemek olarak belirlenmiştir. Veri kaynağı olarak YÖK Ulusal Tez Merkezi kullanılmış; gelişmiş tarama ekranında “rekreasyon” ve “spor” anahtar kelimeleri seçilerek 2015–2025 yılları arasındaki lisansüstü tezler incelenmiştir. İncelenen tezlerin yöntem bölümlerinde yer alan psikometrik ölçüm araçları temel kodlama birimi olarak alınmış; her tez için tez yılı, tez türü (yüksek lisans/doktora), ölçek adı, ölçeğin geliştiricisi veya uyarlayıcısı, ölçülen psikososyal yapı ve ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik bilgilerine ilişkin raporlama durumu kodlanmıştır. Çalışmanın amacı yalnızca psikometrik ölçüm

araçlarının incelenmesiyle sınırlı olduğundan, örneklem özellikleri ve katılımcılara ilişkin bilgiler kodlama kapsamı dışında bırakılmıştır. Kodlama işlemleri Microsoft Excel ortamında gerçekleştirilmiş; elde edilen verilerin analizi frekans ve yüzde değerleri kullanılarak SPSS 23 paket programı aracılığıyla yapılmıştır. Analiz sürecinde, psikometrik ölçüm araçlarının genel kullanım sıklıkları ile yazarların ölçüm aracı geliştirme veya uyarlama sürecine katkı düzeyleri betimsel istatistikler yoluyla ortaya konulmuştur. Bu çalışma kapsamında analizler, ölçüm araçlarının genel kullanım durumunu betimlemeye yönelik olarak sınırlandırılmış; ölçüm araçlarının yıllara göre değişimi ve tez türüne (yüksek lisans/doktora) göre karşılaştırmalı dağılımları ayrıntılı analiz kapsamında ele alınmamıştır. Psikometrik ölçüm araçlarının geliştirilmesi veya uyarlanması sürecinde yer alan araştırmacıların literatüre katkı düzeylerini görsel olarak ortaya koymak amacıyla, frekans temelli bir görselleştirme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, yazar katkı sıklıkları esas alınarak Word Cloud uygulamasından yararlanılmış; katkı düzeyi arttıkça yazı puntosu ve renk yoğunluğu artacak şekilde görselleştirme yapılmıştır. Bu görsel yaklaşım, sayısal verilerin daha anlaşılır biçimde sunulmasını ve alandaki öne çıkan araştırmacıların vurgulanmasını amaçlamaktadır. Bu çalışmada yalnızca kamuya açık ve tam metnine erişilebilen lisansüstü tezler incelenmiştir. Tam metnine erişilemeyen veya embargolu tezler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırma, ikincil veri kaynaklarına dayalı olarak yürütülmüş olup, kamuya açık dokümanlar kullanıldığından etik kurul izni gerektirmemektedir. Elde edilen bulgular, araştırma sorusu doğrultusunda yorumlanmış ve tablo ile grafiklerle desteklenerek literatürle karşılaştırmalı biçimde raporlanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde doküman analizi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Buna göre, tez çalışmaları içerik analizi yöntemiyle şekil ve tablo halinde sunulmuştur.

Şekil 1. Türkiye’de 2015–2025 yılları arasında sporda rekreasyon alanında lisansüstü tezlerde kullanılan psikometrik ölçüm araçlarının frekans ve yüzde dağılımları

Şekil 1’de Türkiye’de 2015–2025 yılları arasında sporda rekreasyon alanında tamamlanmış lisansüstü tezlerde kullanılan psikometrik ölçüm araçlarının kullanım sıklıklarını ve bu araçların toplam ölçüm araçları içerisindeki yüzdelik dağılımlarını görsel biçimde ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur. Görselde, mavi renkli sütunlar ölçüm araçlarının frekans (f) değerlerini, turuncu renkli sütunlar ise yüzde (%) değerlerini temsil etmektedir. Bu görselleştirme, Microsoft Excel programı kullanılarak

hazırlanmış olup, rekreasyon alanında kullanılan psikometrik ölçüm araçlarının literatürdeki kullanım yoğunluklarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesine imkân sağlamaktadır.

Tablo 1. Rekreasyon ve spor alanında tamamlanmış lisansüstü araştırmalarda kullanılan ölçek ve uyarlama çalışmasında yer alan yazarların isim tablosu

Ölçüm Aracı	f	%	Ölçüm Aracı	f	%
Akgül, Ertüzün ve Karaküçük (2018), Rekreasyon Fayda Ölçeği	8	4	Yılmaz, Özmeden, Kötevoğlu, Şahin ve Kuran (2008), Berg Denge Ölçeği	2	1
Doğan ve Çötök (2011), Oxford Mutluluk Ölçeği	5	2,5	Akgül ve Karaküçük (2015), Boş Zaman Yönetimi Ölçeği	2	1
Ekinci ve Özdilek (2019) Rekreasyon Farkındalık Ölçeği	5	2,5	Karlı, Polat, Yılmaz ve Koçak (2008) Serbest Zaman Tatmin Ölçeği	2	1
Özkan ve Biçer (2018), İş Yeri Rekreasyon Farkındalık Algısı Ölçeği	3	1,5	Seber, Dilbaz, Kaptanoğlu, Durmuş ve Tekin (1993), Beck Umutsuzluk Ölçeği	2	1
Köker (1991), Yaşam Doyumu Ölçeği	3	1,5	Özkan ve Biçer (2018), İş Yeri Rekreasyonu Farkındalık Algısı Ölçeği	2	1
Gökçe ve Orhan (2011) Serbest Zaman Doyum Ölçeği	3	1,5	Özden (2003), Çoklu Zekâ Envanteri	2	1
Gümüş ve Özgül (2017) Rekreasyon Alanı Tercih Etkenleri Ölçeği	3	1,5	Karaküçük ve Gürbüz (2006), Boş Zaman Engelleri Ölçeği	2	1
Telef (2013), Psikolojik İyi Oluş Ölçeği	3	1,5	Polat, Sönmezoğlu, Yıldız ve Çoknaz (2019), Takım Sadakati Ölçeği	2	1
Gümüş ve Özgül (2017) Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Ölçeği	2	1	Öztürk (2005), Uluslararası Fiziksel Aktivite Ölçeği	2	1
Köker (1991), Yaşam Doyum Ölçeği	2	1	Çuhadaroğlu (1986), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	2	1
Gürbüz, Öncü ve Emir (2012), Boş zaman engelleri ölçeği	2	1	Kim, Woo ve Uysal (2015), Yaşam Kalitesi Ölçeği	2	1
Gürbüz, Çimen ve Aydın (2018), Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği	2	1	Akın, Abacı, Kaya ve Arıcı (2011), Proaktif Kişilik Ölçeği	2	1
Gürbüz, Öncü ve Emir (2015), Serbest Zaman Kolaylaştırıcıları Ölçeği	2	1	Gümüş, Alay ve Özgül (2017), Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Ölçeği	2	1
Akgül ve Gürbüz (2010), Boş Zaman Tutum Ölçeği	2	1	Güven ve Yavuz (2018), Rekreasyon Etkinliklerine Katılım Sıklığı Ölçeği	2	1
Doğan ve Çötök (2011), Oxford Mutluluk Ölçeği	2	1	Bedir (2016) Boş Zaman Strateji Ölçeği	2	1

Tablo 1 incelendiğinde yalnızca iki ($f \geq 2$) ve daha fazla farklı lisansüstü çalışmada yer almış yazarların katkı düzeylerini görülmektedir. Akgül, Ertüzün ve Karaküçük (2018) literatüre katıkları ‘Rekreasyon Fayda Ölçeği’ en çok tercih edilen ölçüm aracı olarak karşımıza çıkmaktadır ($f=8$, %4). İlgili araştırmayı Doğan ve Çötök (2011), ‘Oxford Mutluluk Ölçeği’ ($f=5$, %=2.5) ile Ekinci ve Özdilek (2019), ‘Rekreasyon Farkındalık Ölçeği’ ($f=5$, %=2.5) olarak ilk üç sırada tercih edilen psiko-sosyal ölçüm araçlarıdır. Ayrıca 123 araştırmada ise kullanılan ölçüm araçları yalnızca bir kere tercih edilmiştir.

Tablo 2. Rekreasyon alanında tamamlanmış lisansüstü araştırmalarda iki ve üzeri ölçek geliştirme / uyarlama çalışmasında yer alan yazarlar

Yazar	Çalışma Sayısı (f)	Yüzde (%)	Yazar	Çalışma Sayısı (f)	Yüzde (%)
Karaküçük	12	8,70	Üstün	2	1,45
Gürbüz	12	8,70	Koçyiğit	2	1,45
Akgül	6	4,35	Balcı	2	1,45
Gümüş	6	4,35	Özdilek	2	1,45
Yılmaz	5	3,62	Orhan	2	1,45
Doğan	4	2,90	Gökçe	2	1,45
Ertüzün	4	2,90	Başkan	2	1,45
Özgül	4	2,90	Biçer	2	1,45
Öncü	4	2,90	Turan	2	1,45
Emir	4	2,90	Eker	2	1,45
Çötök	3	2,17	Akın	2	1,45
Ekinci	3	2,17	Ayhan	2	1,45
Şimşek	3	2,17	Aslan	2	1,45
Eser	3	2,17	Ayyıldız	2	1,45
Durhan	3	2,17	Çağlar	2	1,45
Aşçı	3	2,17	Şahin	2	1,45

oluşturduğu Rekreasyon Farkındalık Ölçeği’ nin sıklıkla tercih edilmesi, rekreasyon araştırmalarında pozitif psikoloji yaklaşımına (mutluluk, öznel iyi oluş, farkındalık) dayalı bir ölçümün benimsendiğini göstermektedir. Ayrıca, Karaküçük ve Gürbüz gibi araştırmacıların toplam 24 farklı çalışmada yer alması, Türk akademisinde rekreasyon alanında psikometrik araç üretimi ve uyarlamasının belli akademik kümeler etrafında yoğunlaştığını işaret etmektedir. Bu eğilim, Maric ve arkadaşlarının (2023) sistematik derlemesinde vurguladığı gibi, akademik ekosistemde belirli araştırmacıların ölçek üretimini domine ettiği alanlarda ölçüm araçlarının teorik çeşitliliğinin sınırlı kalabileceğini göstermektedir. Araştırmada tespit edilen önemli bir metodolojik gerçek, ölçüm araçlarının %73,6 oranında nicel araştırma desenleri kapsamında kullanılmış olmasıdır. Oysa rekreasyon, bireylerin öznel deneyimlerine, çevresel bağlama ve toplumsal ilişkilerine dayalı bir disiplin olarak, nitel ve karma yöntemlere daha fazla alan açılması gereken bir alandır (Uher, 2018; Walle, 1997). Nitel yöntemlerin daha az tercih edilmesi, araştırma yöntemi ile ilgili tekdüzeliği beraberinde getirmekte ve alandaki kuramsal derinliği sınırlandırmaktadır (Yanchar, 2006). Araştırmanın bir diğer önemli katkısı, ölçüm araçlarının yalnızca kullanım sıklıklarını değil, bu araçların geliştirilmesinde rol oynayan akademisyenlerin katkı yoğunluklarını da sistematik biçimde ortaya koymasındır. Bu yönüyle çalışma, Morgado ve arkadaşlarının (2017) ifade ettiği gibi, ölçek geliştirmenin yalnızca teknik bir süreç değil, aynı zamanda akademik üretim bağlamında sürdürülebilir bir faaliyet olduğunu göstermektedir. Özellikle Karaküçük ve Gürbüz gibi isimlerin yalnızca bir değil, birden fazla ölçeğe katkı sağlaması, Türkiye’de rekreasyon alanında araştırma yöntemleri ile ilgili önderliğe dair bir göstergedir. Ek olarak, alanda kullanılan bazı araçların (örn. Beck Umutsuzluk Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği) rekreasyon temelli geliştirilmemiş olması ancak yeniden bağlamsallaştırılarak kullanılması, ölçüm geçerliği açısından hem fırsatlar hem de sınırlılıklar yaratmaktadır. Bu tür araçların kullanımı, psikometrik geçerlilik açısından faydalı olabilir; ancak kültürel ve bağlamsal uygunluk konusunda ek testlere ihtiyaç duyulmaktadır (Alyousef ve ark., 2022; Tyson ve Connell, 2009).

Son olarak, bu çalışmanın bulguları, rekreasyon araştırmalarında kullanılan ölçeklerin büyük ölçüde bireysel değişkenleri (örn. doyum, mutluluk, algı) ölçmeye yönelik olduğunu, ancak çevresel ya da toplumsal faktörlere dayalı yapılarla ilgili ölçümlerin daha az kullanıldığını ortaya koymuştur. Oysa Cole (2021) ve Lee ve ark. (2024) gibi araştırmacıların vurguladığı gibi, rekreasyonun sürdürülebilirlik, erişilebilirlik ve çevresel kalite gibi dışsal değişkenlerle de güçlü ilişkisi bulunmaktadır. Bu nedenle, alanın yalnızca bireysel psikolojiyi değil, sosyal ekolojiyi de kapsayan bir ölçüm yaklaşımı önerilmektedir.

SONUÇ

Bu araştırma, 2015–2025 yılları arasında Türkiye’de sporda rekreasyon konulu lisansüstü tezlerde kullanılan psiko-metrik ölçüm araçlarını sistematik biçimde inceleyerek, alandaki ölçme uygulamalarının çeşitliliği, yoğunluğu ve teorik yönelimi hakkında kapsamlı bir değerlendirme sunmuştur. Elde edilen bulgular, rekreasyon araştırmalarında Karaküçük f(12), Gürbüz f(12), Akgül f(6), Gümüş f(6), Yılmaz f(5), Doğan f(4) Ertüzün f(4), Özgül f(4), Öncü f(4), Emir f(4), Çotok f(3), Ekinci f(3), Şimşek f(3), Eser f(3), Durhan f(3), Aşçı f(3), Özkan f(3), Aydın f(3), Köker f(3), Polat f(2), Koçak f(2), Bedir f(2) Üstün f(2), Koçyiğit f(2), Balcı f(2), Özdilek f(2), Orhan f(2), Gökçe f(2), Başkan f(2), Biçer f(2), Turan f(2), Eker f(2), Akın f(2), Ayhan f(2), Aslan f(2), Ayyıldız f(2), Çağlar f(2), Şahin f(2), Ardahan f(2), Ayar f(2), Çuhadaroğlu f(2), Yıldız f(2), Dilbaz f(2), Ünal f(2) çalışma yapmıştır. Bu çalışmada ‘Rekreasyon Fayda Ölçeği’, ‘Oxford Mutluluk Ölçeği’, ‘Rekreasyon Farkındalık Ölçeği’ ölçeklerinin ise yoğun biçimde tercih edildiğini ortaya koymuştur. Bu durum, alanın bakış açısı anlamda çeşitlenme ihtiyacını, ölçek standartları eksiklikleri ve nitel veri toplama yaklaşımlarının geri planda kaldığını göstermektedir.

ÖNERİLER

Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, rekreasyon alanında kullanılan psikometrik ölçüm araçlarının geliştirilmesine ve kullanımına yönelik aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- Rekreasyonun çok boyutlu yapısını (bireysel, sosyal, çevresel, kültürel) kapsayan, geçerliği-güvenirliği kanıtlı yeni psikometrik ölçüm araçları geliştirilmelidir.

- Türkçeye uyarlanan uluslararası ölçekler artırılmalı; çapraz kültürel geçerlik çalışmalarıyla karşılaştırılabilir veri üretimi desteklenmelidir.
- Rekreasyonel deneyimlerin öznel/bağlamsal niteliği nedeniyle nitel ve karma yöntemler daha sık kullanılmalı; derinlemesine görüşme, odak grup ve katılımlı gözlemle deneyimler daha kapsamlı incelenmelidir.
- Ölçüm araçları yaş grubu ve kültürel bağlama duyarlı seçilmeli; Veri toplamada etik ilkelere uyulmalıdır.
- Lisansüstü ölçme-değerlendirme dersleri güçlendirilmeli; Geçerlik, güvenirlik, madde analizi ve yapı geçerliği konularında araştırmacı yeterliği artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akgül, B. M., Ertüzün, E., & Karaküçük, S. (2018). Rekreasyon fayda ölçeği: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(1), 25–34.
- Alyousef, T., Al-Shihri, F. S., Abdellatif, M. A., Alrawaf, T. I., & Abdellatif, R. (2022). Integrated Recreation Cities and Sustainable Development in Saudi Arabia: Contributions, Constraints, and Policies. *Sustainability*, 14(10), 6182. <https://doi.org/10.3390/su14106182>
- Boateng, G. O., Neilands, T. B., Frongillo, E. A., Melgar-Quinonez, H., & Young, S. L. (2018). Best practices for developing and validating scales for health, social, and behavioral research: A primer. *Frontiers in Public Health*, 6, 149. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2018.00149>
- Cole, D. N. (2021). Reflections on the early history of recreation ecology. *Parks Stewardship Forum*, 37(2). <https://doi.org/10.5070/p537253243>
- Dempsey, P. S. (2014). National legislation governing commercial space activities. *Journal of Space Safety Engineering*, 1(2), 44–49. [https://doi.org/10.1016/s2468-8967\(16\)30082-9](https://doi.org/10.1016/s2468-8967(16)30082-9)
- Doğan, T., & Çötök, N. A. (2011). Oxford mutluluk ölçeği kısa formunun Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 165–172.
- Draugalis, J. R., Coons, S. J., & Plaza, C. M. (2008). Best practices for survey research reports: A synopsis for authors and reviewers. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 72(1), 11. <https://doi.org/10.5688/aj720111>
- Ekinci, Y., & Özdilek, Ç. (2019). Rekreasyon farkındalık ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 30(1), 45–58.
- Erkuş, A. (2007). Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında karşılaşılan sorunlar. *Türk Psikoloji Bülteni*, 13(40), 17-25.
- Fitzpatrick, M. A., & Ritchie, L. D. (1994). Communication schemata within the family. *Human Communication Research*, 20(3), 275–301. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1994.tb00324.x>
- Gürbüz, B., Öncü, E., & Emir, E. (2020). Boş zaman engelleri ölçeği: Kısa formunun yapı geçerliğinin test edilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 120–131.
- Hossain, M. A. (2019). Effects of uses and gratifications on social media use. *PSU Research Review*, 3(1), 16–28. <https://doi.org/10.1108/prr-07-2018-0023>
- Koç, H. (2022). Rekreasyonel spor iyi oluş ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Rekreasyon ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 94–107. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7494871>
- Lee, K. J., Aronson, M. F. J., Clark, J. A. G., et al. (2024). Limitations of existing park quality instruments and suggestions for future research. *Landscape and Urban Planning*, 249, 105127. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2024.105127>
- Maric, D., Fore, G., Nyarko, S. C., & Varma-Nelson, P. (2023). Measurement in STEM education research: A systematic literature review of trends in the psychometric evidence of scales. *International Journal of STEM Education*, 10(1). <https://doi.org/10.1186/s40594-023-00430-x>
- Morgado, F. F. R., Meireles, J. F. F., Neves, C. M., Amaral, A. C. S., & Ferreira, M. E. C. (2017). Scale development: Ten main limitations and recommendations to improve future research practices. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 30(1), 3. <https://doi.org/10.1186/s41155-016-0057-1>
- Tezbaşaran, A. A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Türk Psikologlar Derneği.

- Tyson, S., & Connell, L. (2009). How to measure balance in clinical practice. *Clinical Rehabilitation*, 23(9), 824–840. <https://doi.org/10.1177/0269215509335018>
- Uher, J. (2018). Quantitative data from rating scales: An epistemological and methodological enquiry. *Frontiers in Psychology*, 9, 2599. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02599>
- Walle, A. H. (1997). Quantitative versus qualitative tourism research. *Annals of Tourism Research*, 24(3), 524–536. [https://doi.org/10.1016/s0160-7383\(96\)00055-2](https://doi.org/10.1016/s0160-7383(96)00055-2)
- Yanchar, S. C. (2006). On the possibility of contextual–quantitative inquiry. *New Ideas in Psychology*, 24(3), 212–228. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2006.09.005>
- Yerlisu Lapa, T., Serdar, E., Tercan Kaas, E., Çakır, V. O., & Köse, E. (2020). Rekreasyonda algılanan sağlık çıktıları ölçeğinin Türkçe versiyonunun psikometrik özellikleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 31(2), 83–95. <https://doi.org/10.17644/sbd.684205>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2000). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (2. bs.). Seçkin Yayıncılık.

Sporcularda Boş Zaman Becerikliliğinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Cengiz TURSUN¹ , Elif KUŞLU² , Kasım ASLAN³ , Büşra DEMİR⁴

Özet

Amaç: Bu araştırmanın amacı, sporcularda boş zaman becerikliliğinin farklı değişkenlere göre incelenmesidir.

Yöntem: Betimsel tarama modeline uygun olarak tasarlanan bu çalışmada Diyarbakır ilinde farklı spor branşlarıyla ilgilenen 138 sporcu katılmıştır. Sporculara yönelik tanımlayıcı bilgilerin elde edilmesi amacıyla bilgi formu kullanılmıştır. Boş zaman becerikliliğinin belirlenmesi amacıyla boş zaman becerikliliği ölçeği kullanılmıştır. İkili grup karşılaştırmasında bağımsız gruplar t testi kullanılırken ikiden fazla grup karşılaştırmasında ANOVA testi uygulanmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi lineer regresyon aracılığıyla belirlenmiştir. İstatistiksel analiz sonuçları %95 güven aralığında yorumlanmıştır.

Bulgular: Sporcuların cinsiyet, yaş, gelir, eğitim düzeyi ve sporculuk deneyimine göre yapılan karşılaştırmada istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanılmamıştır ($p>0,05$). Ancak sporcuların Günlük boş zaman süresinin boş zaman becerikliliğini pozitif ve anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Model, boş zaman becerikliliğindeki toplam varyansın %33,5'ini açıklamaktadır. Hesaplanan etki büyüklüğü ($f^2 \approx 0,50$) büyük düzeyde olup, yapılan post-hoc güç analizi modelin oldukça yüksek bir istatistiksel güce sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç: Sporculara yönelik yapılan analiz sonuçlarından hareketle cinsiyet, yaş, gelir, eğitim düzeyi ve sporculuk deneyimi gibi özelliklerin boş zaman becerikliliği açısından belirleyici olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan günlük boş zaman süresinin sporcuların boş zaman becerikliliğinin güçlü bir belirleyicisi olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Boş Zaman, Boş Zaman Becerikliliği, Sporcular.

An Examination of Leisure Skills in Athletes According to Different Variables

Abstract

Aim: The purpose of this study is to examine leisure skills in athletes according to different variables.

Methods: Designed in accordance with the descriptive survey model, this study included 138 athletes engaged in different sports branches in the province of Diyarbakır. A personal information form was used to obtain descriptive characteristics of the athletes. The Leisure Skills Scale was employed to determine athletes' leisure skills. Independent samples t-tests were used for two-group comparisons, while one-way ANOVA was applied for comparisons involving more than two groups. In addition, the effect of the independent variable on the dependent variable was examined through linear regression analysis. Statistical analysis results were interpreted within a 95% confidence interval.

Results: No statistically significant differences were found in leisure skills according to athletes' gender, age, income level, educational status, or sports experience ($p>0.05$). However, daily leisure time was found to be a positive and significant predictor of leisure skills. The regression model explained 33.5% of the total variance in leisure skills. The calculated effect size ($f^2 \approx 0.50$) indicated a large effect, and the post-hoc power analysis demonstrated that the model had a very high level of statistical power.

Conclusion: Based on the findings, it was concluded that characteristics such as gender, age, income level, educational status, and sports experience are not determining factors in athletes' leisure skills. On the other hand, daily leisure time emerged as a strong determinant of athletes' leisure skills.

Keywords:

Leisure, Leisure Skills, Athletes.

Gönderi Tarihi : 29.11.20xx

Kabul Tarihi : 31.12.2025

Online Yayın Tarihi : 31.12.2025

GİRİŞ

Modern yaşamın yoğunluğu ve çalışma/mesleki görevlerin talepleri göz önüne alındığında, bireylerin bu yoğunluğun dışında kalan zaman dilimlerinde dinlenmeye, eğlenmeye ve kendi arzuları doğrultusunda ilgi ve beğenilerini kapsayan meşgalelerle zaman geçirmeye ihtiyaç duydukları görülmektedir (Bozdal, 2019). Çalışma zamanı dışında kalan bu zaman dilimi, bireyin kendi arzuları

¹ Sorumlu Yazar: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD, Türkiye, cengiz.tursun21@gmail.com

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Enstitüsü, Rekreasyon ABD, Türkiye, elifkusluuu@gmail.com

³ MEB, mkasimaslan@gmail.com

⁴ Bingöl Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, Lisans Öğrencisi, Türkiye, busrademr84@gmail.com

doğrultusunda hareket etmesini, haz duymasını ve günlük yaşamın getirdiği stresi gidermesini sağlayan kritik bir süreç olarak önem arz etmektedir (Tezcan Kardaş, 2018). Boş zaman, bütünsel olarak değerlendirildiğinde, yalnızca pasif dinlenme değil; kültürel ve kamusal alanda pek çok uğraş ve aktiviteyle birlikte benlik gelişimi için olanaklar sunan, manevi ve yaratıcı değerlerin önemli bir kaynağı olarak da tanımlanabilir (Telci ve Utku, 2021). Bu aktiviteler, hususi bir yetenek, bilgi ve sabır isteyen, uğrunda gayret, zaman ve para sarf edilen, neticesinde ise kariyer ve devamlı yarar sağlayan ciddi boş zaman etkinlikleri şeklinde de ifade edilebilmektedir (Munusturlar Akyıldız ve Munusturlar, 2016). Boş zaman aktivitelerinin ve tecrübelerinin psikolojik, sosyolojik ve sosyo-psikolojik çerçevede meydana gelmesi (Stebbins, 2013), bu alandaki araştırmaların odak noktası olmuştur. Bu bağlamda, boş zaman faaliyetlerini nitelikli bir şekilde yönetme yeteneğini ifade eden Beceriklilik (Skillfulness) kavramı öne çıkmaktadır. Boş Zaman Becerikliliği, kişinin boş zamanlarında kendi hedeflerine ulaşmak için yapmayı kararlaştırabileceği proaktif bir çabayı ifade eder (Petrou ve Bakker, 2016). Petrou ve Bakker (2016), boş zaman becerikliliğini üç temel boyutta tanımlamaktadır:

- *Proaktif Çaba: Sıradan olmayan, kasıtlı, ciddi ve proaktif bir çabadır,*
- *Gelişim: Kişilerin yeni şeyler öğrenmesi ve pozitif duygularını artıran çabalarla kendilerini geliştirmesidir,*
- *İlişki Gelişimi: Deneyim, arkadaşlık ve bireylerarası ilişkilerin gelişimini kapsamalıdır.*

İnsanların stres, kaygı, can sıkıntısı ve boşluk duygularıyla başa çıkabilmeleri için kendilerini bu tür tehditlerden koruyabilecekleri en değerli doğal teknik, rekreasyonel aktivitelere katılmaktır (Özavci, 2023). Bireylerin rekreasyonel davranışlara yönelmelerini sağlamak için küçük yaşlardan itibaren kaliteli boş zaman eğitimi almaları gerekmektedir. Boş zaman eğitimi, insanların boş zamanlarını en avantajlı şekilde harcamalarına uygun bir onaylama ve keyif etigi oluşturmaya, yaşam akışına uyum sağlamaya ve yenilenmeyi amaçlayan esnek ve etkili bir gelişim sürecini ifade eder (Dattilo, 2015). Özerklik, yeterlilik ve sosyal ilişkiler gibi özellikler dahil olmak üzere bireysel gelişim, aile üyeleri, eğitimciler ve çevre gibi diğer değişkenlerden etkilenebilir. Boş zaman eğitimi, kişilerin boş zamanın kritik alanlarını yönetmeyi öğrendikleri bir öğrenme süreci olarak tanımlanır. Bireysel ve toplumsal gelişim için boş zamanın değerinin giderek daha fazla kabul görmesiyle, boş zaman eğitiminin en genel amacı bireyin yaşam kalitesini iyileştirmek olarak görülmüştür. Sosyalleşme, gelişimsel bir süreç olan boş zaman eğitimi içerir ve boş zaman eğitimi kavramı, boş zamanın çoklu yorumlarını temsil etmek üzere alanlar arasında gelişmektedir (Sivan, 2000). Boş zaman ve rekreasyon eğitiminin temel amacı, insanlara serbest zamanlarını en iyi şekilde kullanmaları için ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri sağlamaktır (Torkildsen, 2012). Sporcular, içinde bulundukları kültürün önemli bir parçası olduklarından ve toplum için rol model teşkil ettiklerinden, eğitimleri (akademik ve sosyal/kültürel yönleriyle) kritik öneme sahiptir. Yoğun kamplar ve antrenmanlar nedeniyle günlerini geçiren sporcular, sosyal, fiziksel ve entelektüel olarak yorulurlar. Bu aşamada, boş zaman ve rekreasyonel faaliyetler giderek daha önemli hale gelir. Çünkü rekreasyonel faaliyetlerin boş zamanda fiziksel, psikolojik ve sosyal düzeyde iyileştirici, geliştirici ve rahatlatıcı etkisi vardır (Özavci ve ark., 2023). Boş zaman eğitimi, sporcuların da yaşamlarını, sağlıklarını ve modern yaşamın tüm alanlarını zenginleştirebilir (Levy, 2000). Bu nedenle özellikle sahip oldukları sınırlı boş zamanları doğru biçimde değerlendirmeleri önem arz etmektedir. Nitekim bu durum özünde birtakım beceriler ile mümkün görülmektedir. Sözü edilen becerilerin başında bireysel boş zaman becerilerinin geldiği söylenebilir.

Bu araştırma, boş zamanın profesyonel ve kişisel gelişimdeki bu temel rolü ışığında, sporcularda Boş Zaman Becerikliliği düzeylerinin incelenmesini hedeflemektedir. Sporcuların uzun süreli yoğun antrenman dönemleri ve müsabaka baskıları düşünüldüğünde, boş zamanlarını proaktif ve bilinçli kullanma yeteneklerinin önemi büyüktür. Bu çalışmanın ana odak noktası, boş zaman becerikliliği düzeylerinin farklı değişkenlere göre (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi vb.) nasıl bir dağılım sergilediğini ortaya koymaktır. Elde edilecek bulgular, bu değişken grupları arasındaki anlamlı farklılıkları ve bu farklılıkların altında yatan benzer davranış kalıplarını belirlemeye yöneliktir. Sporcuların boş zaman becerilerini kullanma biçimlerindeki muhtemel benzerliklerin veya farklılıkların tespiti, boş zaman eğitimiye yönelik kişiselleştirilmiş müdahale programları tasarlanmasında ve sporcuların hem kariyer içi hem de kariyer sonrası yaşam kalitelerini artırmada bilimsel bir temel oluşturacaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup araştırma modeli betimsel tarama ve ilişkisel tarama modellerini birlikte içeren karma bir tarama modeli olarak yapılandırılmıştır. Araştırmanın betimsel boyutunda, sporcu örnekleminde boş zaman becerikliliği düzeyi ile sporcuların demografik ve sosyodemografik özelliklerine göre farklılaşp farklılaşmadığı karşılaştırmalı analizler yoluyla incelenmiştir. Araştırmanın ilişkisel boyutunda ise, belirlenen bir bağımsız değişkenin sporcuların boş zaman becerikliliği üzerindeki etkisi analiz edilmiştir.

Araştırmanın evreni ve örneklemi

Bu araştırma Diyarbakır'da farklı spor türleriyle ilgilenen sporcu evreninden amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen 138 sporcu örneklemi ile sürdürülmüştür.

Araştırmanın veri toplama araçları

Bilgi formu: Sporcuların cinsiyet, yaş, gelir, eğitim düzeyi, sporculuk deneyimi ve günlük boş zaman süreleri bilgi formu içerisinde sorulmuştur.

Boş zaman becerikliliği ölçeği (BZBÖ): Petrou ve Bakker (2016) tarafından geliştirilen boş zaman becerikliliği ölçeği, Sürücü ve Ertan (2022) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 9 madde olmak üzere tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçek beşli likert tipindedir. Bunlar; '1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum' şeklindedir. Boş Zaman Becerikliliği Ölçeği 9-45 arasında puanlandırılmaktadır. Boş Zaman Becerikliliği Ölçeğinde ters madde yoktur.

Araştırmanın veri analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi SPSS paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ölçek puanlarının güvenirliği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ile değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu, çarpıklık ve basıklık değerleri incelenerek test edilmiştir. Elde edilen değerlerin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu belirlenmiş ve bu doğrultuda parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler kapsamında frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. İki grup arasındaki karşılaştırmalar bağımsız gruplar t testi ile gerçekleştirilmiştir. Üç ve daha fazla grubun karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Grup karşılaştırmalarında etki büyüklüğü, t testi için Cohen's d, ANOVA için eta kare (η^2) katsayıları ile değerlendirilmiştir. Boş zaman becerikliliği üzerinde etkisi olduğu düşünülen değişkenlerin yordayıcı gücünü belirlemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Regresyon analizinde bağımlı değişkenin açıklanan varyansı R^2 , modelin anlamlılığı F testi ve bağımsız değişkenin katkısı beta (β), t ve p değerleri ile değerlendirilmiştir. Ayrıca regresyon modelinde etki büyüklüğünü göstermek amacıyla Cohen'in f^2 katsayısı hesaplanmıştır. Cohen'in f^2 değeri, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etki düzeyini ortaya koymakta olup, 0,02 küçük, 0,15 orta ve 0,35 büyük etki olarak yorumlanmıştır. Tüm istatistiksel analizler %95 güven aralığında yorumlanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde betimsel sonuçların yanı sıra araştırma probleminin test sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Betimsel sonuçlar

Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyetiniz nedir?	Erkek	76	55,1
	Kadın	62	44,9
Yaşınız nedir?	18-20 yaş	19	13,8
	21-22 yaş	14	10,1
	23-25 yaş	34	24,6
	26 yaş ve üzeri	71	51,4
	24.000TL ve altı	50	36,2
Geliriniz nedir?	25.000-29.000 TL	37	26,8

	30.000 TL ve üzere	51	37,0
	Ortaöğretim	45	32,6
Eğitim düzeyiniz nedir?	Ön Lisans	15	10,9
	Lisans ve Lisansüstü	78	56,5
	1 yıldan az	31	22,5
Sporculuk geçmişiniz nedir?	1-3 yıl	68	49,3
	3-5 yıl	22	15,9
	5 yıl ve üzeri	17	12,3
	2 saatten az	17	12,3
Günlük boş zaman süreniz nedir?	2-4 saat	45	32,6
	4-6 saat	27	19,6
	6-7 saat	38	27,5
	7 saat ve üzeri	11	8,0
Toplam		138	100

Katılımcıların çoğunluğu erkek sporculardan oluşmaktadır (%55,1; n = 76). Yaş değişkenine göre en fazla katılım 26 yaş ve üzeri gruptadır (%51,4; n = 71). Gelir düzeyi açısından sporcuların büyük bölümü 30.000 TL ve üzeri gelir grubunda yer almaktadır (%37,0; n = 51). Eğitim düzeyi bakımından en yüksek katılım lisans ve lisansüstü mezunu sporculardan oluşmaktadır (%56,5; n = 78). Sporculuk geçmişi değişkeninde en fazla katılım 1–3 yıl sporculuk deneyimine sahip bireylerdedir (%49,3; n = 68). Günlük boş zaman süresi açısından ise sporcuların çoğunluğunun 2–4 saat boş zamana sahip olduğu belirlenmiştir (%32,6; n = 45).

Tablo 2. Güvenirlilik ve normallik sonuçları

Ölçek	Min.	Maks.	$\bar{X}$	S.S.	Çarpıklık	Basıklık	α
Beceriklilik	1,56	5,00	4,36	,63	-1,236	2,597	,947

Ölçekten elde edilen puanların minimum değeri 1,56, maksimum değeri 5,00 olup, aritmetik ortalaması 4,36 ve standart sapması 0,63 olarak belirlenmiştir. Çarpıklık (-1,236) ve basıklık (2,597) değerleri, verilerin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğunu ve dağılımın yeterli normalliğe sahip olduğu söylenebilir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı $\alpha = 0,947$ olarak hesaplanmış olup, bu değer ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Karşılaştırma sonuçları

Ölçek	Değişkenler	Gruplar	n	$\bar{X}$	S.S.	t	p	d
Boş Zaman Becerikliliği	Cinsiyetiniz nedir?	Erkek	76	4,37	,62	,200	,842	0,03
		Kadın	62	4,35	,65			

$p < 0,05$; Bağımsız gruplar t testi

Araştırmada sporcuların boş zaman becerikliliği düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız gruplar t testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre erkeklerin ($\bar{X} = 4,37$; SS = 0,62) ve kadınların ($\bar{X} = 4,35$; SS = 0,65) boş zaman becerikliliği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0,05$). Hesaplanan etki büyüklüğünün (Cohen's $d \approx 0,03$) oldukça küçük olduğu görülmektedir. Ayrıca yapılan post-hoc güç analizi, çalışmanın bu farkı ortaya koyabilecek yeterli istatistiksel güce sahip olmadığını göstermektedir. Bu bulgular, boş zaman becerikliliği açısından cinsiyet değişkeninin belirleyici bir faktör olmadığını düşündürmektedir.

Tablo 4. ANOVA sonuçları

Değişkenler	Gruplar	n	$\bar{X}$	S.S.	F	p	η^2
Yaşınız nedir?	18-20 yaş	19	4,09	,33	1,915	,130	0,04
	21-22 yaş	14	4,52	,55			
	23-25 yaş	34	4,48	,70			
	26 yaş ve üzeri	71	4,35	,66			
Geliriniz nedir?	24.000TL ve altı	50	4,22	,64	2,594	,078	0,04
	25.000-29.000 TL	37	4,52	,62			
	30.000 TL ve üzere	51	4,39	,61			
Eğitim düzeyiniz nedir?	Ortaöğretim	45	4,32	,54	1,070	,346	0,02
	Ön Lisans	15	4,19	,87			
	Lisans ve Lisansüstü	78	4,42	,62			
Sporculuk geçmişiniz nedir?	1 yıldan az	31	4,31	,78	1,285	,282	0,03
	1-3 yıl	68	4,46	,54			
	3-5 yıl	22	4,18	,61			
	5 yıl ve üzeri	17	4,31	,68			

$p < 0,05$; ANOVA, Boş zaman becerikliliği

Araştırmada sporcuların boş zaman becerikliliği düzeylerinin yaş, gelir, eğitim düzeyi ve sporculuk geçmişine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre yaş, gelir, eğitim düzeyi ve sporculuk geçmişi değişkenlerine göre boş zaman becerikliliği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Elde edilen etki büyüklüklerinin küçük düzeyde olması, ilgili değişkenlerin boş zaman becerikliliği üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca yapılan post-hoc güç analizleri, çalışmanın özellikle küçük etki büyüklüklerini ortaya koyabilecek yeterli istatistiksel güce ulaşamadığını düşündürmektedir.

Tablo 5. Etki sonuçları

Ölçek	B	S.S.	β	F	p	t	p	r	r^2	f^2
Sabit	3,484	,115				30,333	,000			
Günlük boş zaman süresi	,307	,037	,579	68,651	,000	8,286	,000	,579	,335	0,50

Linear Regresyon; Enter; Bağımsız Değişken: Boş Zaman Becerikliliği

Bu çalışmada günlük boş zaman süresinin, boş zaman becerikliliği üzerindeki yordayıcı etkisi basit doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları, kurulan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir ($p<0,05$). Günlük boş zaman süresinin boş zaman becerikliliğini pozitif ve anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Model, boş zaman becerikliliğindeki toplam varyansın %33,5'ini açıklamaktadır. Hesaplanan etki büyüklüğü ($f^2 \approx 0,50$) büyük düzeyde olup, yapılan post-hoc güç analizi modelin oldukça yüksek bir istatistiksel güce sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, günlük boş zaman süresinin boş zaman becerikliliğinin güçlü bir belirleyicisi olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA

Yapılan bu çalışmada Diyarbakır ilindeki farklı spor branşlarıyla ilgilenen sporcuların boş zaman beceriklilikleri niceliksel açıdan incelenmiştir. Buna bağlı olarak bu bölümde, elde edilen istatistiksel sonuçlar mevcut alan yazın ile tartışılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, araştırmada sporcuların boş zaman becerikliliği düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermiştir. Erkek ve kadın sporcuların boş zaman becerikliliği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu bulgu, Öztürk (2025) tarafından öğretmenler üzerinde yürütülen çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. İlgili çalışmada da kadın ve erkek öğretmenlerin boş zaman becerikliliği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Farklı örneklemeler üzerinde elde edilen bu benzer sonuçlar, boş zaman becerikliliğinin cinsiyetten bağımsız bir yapı sergileyebileceğini ve cinsiyet değişkeninin bu beceriyi açıklamada sınırlı bir role sahip olduğunu göstermektedir. Buna karşın Dinç ve ark. (2025), spor bilimleri alanında öğrenim gören lisans öğrencileri üzerinde yürüttükleri çalışmada erkek öğrencilerin kadınlara kıyasla daha yüksek boş zaman becerikliliği düzeylerine sahip olduğunu raporlamıştır. Bu farklılıklar birlikte değerlendirildiğinde, boş zaman becerikliliğinin cinsiyete göre her örnekte aynı biçimde farklılaşmadığı; örneklemin niteliği (sporcu, öğrenci, öğretmen) ve yaşam düzeninin cinsiyet temelli farklılıkların ortaya çıkmasında belirleyici olabileceği anlaşılmaktadır.

Bir diğer bulguya göre, araştırmada sporcuların boş zaman becerikliliği düzeylerinde yaş, gelir, eğitim düzeyi ve sporculuk geçmişine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu bulgu, boş zaman becerikliliğinin demografik ve deneyimsel özelliklerden ziyade bireyin boş zamanını yapılandırma ve yönetme kapasitesiyle ilişkili bir yapı olduğunu düşündürmektedir. Nitekim Öztürk (2025) tarafından öğretmenler üzerinde yürütülen çalışmada da boş zaman becerikliliği düzeylerinin yaş ve eğitim gibi demografik değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı raporlanmıştır. Bu sonuçlar, farklı örneklemeler üzerinde elde edilmiş olsa da boş zaman becerikliliğinin belirli demografik özelliklere bağlı olarak değişmeyebileceğine işaret etmektedir. Benzer şekilde Dinç ve ark. (2025), spor bilimleri alanında öğrenim gören lisans öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada boş zaman becerikliliğini bireysel düzenleme ve yapılandırma süreçleri bağlamında ele almış, söz konusu becerinin demografik değişkenlerden çok bireyin boş zamanını nasıl kullandığıyla ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda yaş, gelir, eğitim düzeyi ve sporculuk geçmişi gibi değişkenlerin boş zaman becerikliliği üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaması, sporcuların benzer antrenman düzenleri, yaşam ritimleri ve zaman yönetimi gerekliliklerine sahip olmalarıyla açıklanabilir. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, boş zaman becerikliliğinin yaş, sosyoekonomik durum veya sporculuk süresi gibi

değişkenlerden bağımsız olarak gelişebilen bir yeterlik olduğu ve daha çok bireysel düzenleme süreçleriyle ilişkili olduğu söylenebilir.

Çalışmanın son bulgusu günlük boş zaman süresinin, boş zaman becerikliliği üzerindeki yordayıcı etkisine yönelik olmuştur. Analiz sonuçları, kurulan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu, günlük boş zaman süresinin boş zaman becerikliliğini pozitif yordadığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Model, boş zaman becerikliliğindeki toplam varyansın %33,5'ini açıklamaktadır. Bu bulgular, boş zaman süresinin boş zaman becerikliliği için gerekli ancak tek başına yeterli olmayan bir koşul olabileceğini düşündürmektedir. Literatürde vurgulanan zamanın yapısı ve içeriği, bu ilişkinin niteliğini belirleyen önemli unsurlar olarak değerlendirilebilir. Bu yönde yapılan çalışmada boş zamanların en iyi şekilde değerlendirmesi için en önemli hususun daha fazla boş zaman alanının açılması olduğu ifade edilmektedir (Karaderi, 2021). Öte yandan literatürde günlük boş zaman süresinin artmasının tek başına boş zaman becerileri üzerinde belirleyici olmadığı hatta sahip olunan boş zamanların fazla olmasının zararlı alışkanlıkları beraberinde getirmesi muhtemel görülmüştür (Lesjak ve Stanojević-Jerković, 2015). Bu yöndeki literatür (Tsaur ve ark., 2021) boş zaman becerileri ile zamanın yapısı arasındaki ilişkiye vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla zamanın içeriği boş zaman becerilerini doğrudan etkilemektedir. Nitekim zaman yapısı, bireylerin boş zamanlarını ne kadar yapılandırılmış ve amaçlı olarak algıladıklarını ifade etmektedir. Sonuç olarak, günlük boş zaman süresinin artması boş zaman becerikliliğini olumlu yönde yordamakla birlikte, literatürde vurgulandığı üzere bu sürenin nasıl yapılandırıldığı ve hangi içerikle değerlendirildiği belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu durum, niceliksel zamanın niteliksel zaman kullanımıyla desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

SONUÇ

Bu araştırmada Diyarbakır ilinde farklı spor branşlarıyla ilgilenen sporcuların boş zaman beceriklilikleri niceliksel açıdan incelenmiş ve elde edilen sonuçlar boş zaman becerikliliğinin demografik özelliklerden büyük ölçüde bağımsız bir yapı sergilediğini ortaya koymuştur. Bulgular, sporcuların boş zaman becerikliliği düzeylerinin cinsiyet, yaş, gelir, eğitim durumu ve sporculuk geçmişine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını; buna karşın günlük boş zaman süresinin boş zaman becerikliliğini anlamlı ve pozitif yönde yordadığını göstermiştir. Günlük boş zaman süresinin boş zaman becerikliliğindeki varyansın önemli bir bölümünü açıklaması, bu değişkenin boş zaman becerikliliği açısından belirleyici bir unsur olduğunu ortaya koymakla birlikte, boş zaman süresinin tek başına yeterli olmadığını da düşündürmektedir. Bu durum, boş zaman becerikliliğinin yalnızca sahip olunan zamanın niceliğiyle değil, aynı zamanda bu zamanın birey tarafından ne ölçüde yapılandırıldığı ve amaçlı biçimde değerlendirildiğiyle ilişkili bir yeterlik olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla sporcuların boş zaman becerikliliklerinin geliştirilmesinde boş zaman süresinin artırılmasının yanı sıra, bu sürenin nitelikli, planlı ve bireysel gelişimi destekleyecek biçimde kullanılmasına yönelik yaklaşımların önem taşıdığı söylenebilir.

ETİK ONAY BİLGİLERİ

Etik Kurul Komitesi : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler
Etik Kurulu Komisyonu
Protokol/Sayı Numarası : 82/82

KAYNAKÇA

- Bozdal, Ö. (2019). *Üniversite öğrencilerinin boş zaman etkinliklerine katılım düzeylerinin boş zaman ve yaşam tatminlerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Batman Üniversitesi.
- Dattilo J. (2015). Positive psychology and leisure education: A balanced and systematic service delivery model. *Therapeutic Recreation Journal*, 49(2), 148- 165.
- Dinç, H., Özdemir, Y. C., Yağmur, R., Olur, B., & Sicimli, D. (2025). Examination of leisure crafting and intrinsic leisure motivation of sports science students. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 21-35.
- Karaderi, B. (2021). Leisure time spending tendencies of university students: The case of TRNC. *Asian Journal of University Education*, 17(3), 41-50.
- Lesjak, V., & Stanojević-Jerković, O. (2015). Physical activity, sedentary behavior and substance use among adolescents in slovenian urban area. *Slovenian Journal of Public Health*, 54(3), 168-174.

- Levy J. (2000). Leisure education, quality of life and community development: Toward. leisure education, community development, and populations with special needs. CABI Publishing.
- Munusturlar Akyıldız, M. & Munusturlar, S. (2016). Ciddi bir boş zaman etkinliği olarak fotoğrafçılık: Fotoğrafçıların kümeleme analizi ile sınıflandırılması. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 1303-1414.
- Özavcı, R. (2023). Rekreatyonel perspektiften algılanan stresin boş zaman tatminine etkisi. *ROL Spor Bilimleri Dergisi, Özel Sayı*,(1), 264-278.
- Özavcı, R., Korkutata, A., Gözaydın, G., & Çakır, Z.(2023). Üniversite öğrencilerinde algılanan stresin yaşam doyumu ve rekreatyonel sağlık algısına etkisi. *The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS)*, 12(3), 454-461.
- Öztürk, Ö. (2025). *Öğretmenlerin boş zaman becerikliliği ile örgütsel mutluluğu arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Petrou, P., & Bakker, A. B. (2016). Crafting one's leisure time in response to high job strain. *Human Relations*, 69(2), 507-529.
- Sivan A. (2000). Community development through leisure education: Conceptual approaches. Leisure Education, Community Development and Populations With Special Needs. 31-42.
- Stebbins, R. (2013). Unpaid work of love: Defining the work-leisure axis of volunteering. *Leisure Studies*, 32(3), 339-345.
- Telci, İ., & I. Utku (2021). Investigation of leisure time motivation of academic and administrative staff who do and do not participate in sports recreation activities in sports facilities of the university. *International Journal of Recreation and Sports Science*, 5(1), 51-62.
- Tezcan Kardaş, N. (2018). *Rekreasyon* (Ed.: K. Karacabey), Rekreasyona Giriş (S.12-15). Erol Ergün Basın Yayınevi.
- Torkildsen G. (2012). Leisure and recreation management: Routledge.
- Tsaur, S. H., Yen, C. H., & Chen, Y. T. (2021). Can leisure crafting enhance leisure engagement? The role of time structure and leisure type. *Leisure Studies*, 40(6), 747-763.

Bölgesel Kalkınma ve İl Stratejik Planlarında Turizm Stratejilerinin Ele Alınışı: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme

Aziz BÜKEY¹ , Mehmet BARCA²

Özet

Amaç: Araştırma, Türkiye'de bölgesel gelişim farklılıklarını azaltmada turizm stratejilerinin rolünü incelemeyi ve TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli) ile TR42 (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova) bölgelerinin kalkınma planlarındaki turizm yaklaşımlarını karşılaştırmayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Nitel paradigmanda kurgulanan çalışmada, gömülü vaka deseni benimsenmiştir. Kalkınma planları, bölge planları, il planları, kalkınma ajansı raporları ve TÜİK verileri doküman analizi ile incelenmiş, veriler içerik analizine tabi tutulmuştur.

Bulgular: İki bölge arasında belirgin farklar tespit edilmiştir. TR42, turizmi sanayi ve lojistikle bütünleştiren, kongre, termal, kış turizmi gibi çeşitli alanlarda somut projeler ve pazarlama stratejileri geliştiren kapsamlı bir yaklaşım sergilemektedir. TRB1 ise zengin doğal ve kültürel potansiyeline rağmen, planlarında yüzeysel ifadeler kullanmakta, bölgeye özgü derinlemesine bir stratejik analiz (SWOT) eksikliği bulunmaktadır. TR42'de turizm gelirleri Türkiye ortalamasının üzerindeyken, TRB1'de bu göstergeler oldukça düşüktür.

Sonuç: Çalışma, turizm potansiyelini kalkınmaya dönüştürmenin kaynak varlığından ziyade, stratejik vizyon ve etkin planlamaya bağlı olduğunu göstermektedir. TR42, avantajlarını kümelenme ve inovasyonla yönetirken; TRB1 stratejik eksiklik nedeniyle "potansiyel tuzağına" düşmüştür. TRB1'in bu durumu aşması için; SWOT temelli bir master plan, dijital pazarlama odaklı markalaşma, mikro yatırımların teşviki ve kapasite geliştirme programları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, Turizm Stratejileri, SWOT Analizi, TRB1-TR42 Bölge Planları.

An Evaluation of the Inclusion of Tourism Strategies in Regional Development and Provincial Strategic Plans: A Comparative Assessment

Abstract

Aim: This study aims to examine the role of tourism strategies in reducing regional development disparities in Türkiye and to comparatively evaluate the tourism approaches embedded in the development plans of the TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli) and TR42 (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova) regions.

Methods: Designed within a qualitative research paradigm, the study adopts an embedded case study design. Development plans, regional plans, provincial plans, development agency reports, and TurkStat (TÜİK) data were examined through document analysis, and the resulting data were subjected to content analysis.

Results: The analysis reveals pronounced differences between the two regions. TR42 demonstrates a comprehensive approach that integrates tourism with industry and logistics, and develops concrete projects and marketing strategies across multiple fields such as congress, thermal, and winter tourism. In contrast, despite its rich natural and cultural potential, TRB1 employs relatively general and superficial statements in its plans and lacks an in-depth, region-specific strategic analysis (SWOT). Moreover, while tourism revenues in TR42 are above the national average, these indicators remain considerably low in TRB1.

Conclusion: The findings indicate that transforming tourism potential into development outcomes depends less on the mere existence of resources than on strategic vision and effective planning. TR42 manages its advantages through clustering and innovation, whereas TRB1 has fallen into a "potential trap" due to strategic deficiencies. To overcome this situation, it is recommended that TRB1 develop a SWOT-based master plan, pursue branding centered on digital marketing, promote micro-scale investments, and implement capacity-building programs.

Keywords: Regional Development, Tourism Strategies, SWOT Analysis, TRB1-TR42 Regional Plans.

Gönderi Tarihi : 29.11.2025

Kabul Tarihi : 28.12.2025

Online Yayın Tarihi : 31.12.2025

GİRİŞ

Küreselleşen dünyada bölgeler arası gelişmişlik farkları, ülkelerin sürdürülebilir kalkınma çabalarının önündeki en önemli engellerden biri olarak öne çıkmaktadır. Türkiye de coğrafi, tarihi ve kültürel çeşitliliğine rağmen, benzer bölgesel dengesizliklerle karşı karşıya olan bir ülke konumundadır. Bu bağlamda, bölgesel kalkınma politikaları, sosyal ve ekonomik kriterler bakımından ortak özellik taşıyan ve ülke ortalamasının altında yer alan bölgelerin kalkındırılmasını ve bölgeler arası gelişmişlik farkının

¹ Sorumlu Yazar: Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, Otel Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Türkiye, azizbukey@gmail.com

² Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Bölümü, Türkiye, mehmet.barca@asbu.edu.tr

azaltılmasını temel amaç edinmiştir (DPT, 2003). Bu farklılık, özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, batıdaki kıyı bölgelerine kıyasla çok daha belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir.

Turizm, bu dengesizliği gidermede kilit rol oynayabilecek sektörlerin başında gelmektedir. Geleneksel sanayi veya tarım için yeterli kaynağa sahip olmayan ancak zengin bir doğal, kültürel ve tarihi potansiyele sahip bölgeler için turizm, bir "görünmeyen ihracat" ve etkili bir kalkınma kaldırıcı işlevi görebilmektedir (Avcıkurt, 2009). Turizmin çarpan etkisi (multiplier effect), istihdam yaratma, döviz girdisi sağlama ve yerel ekonomileri canlandırma gibi özellikleri, onu bölgesel politikaların vazgeçilmez bir unsuru haline getirmiştir (Doğaner & Öztürk, 2018). Ancak, Türkiye'nin turizm potansiyeli ülke genelinde homojen dağılmamakta ve bu potansiyelin bir kalkınma aracı olarak kullanımında bölgeler arasında ciddi eşitsizlikler bulunmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Bu durum, kalkınma planlarında turizm stratejilerinin nasıl ele alındığı sorusunu gündeme getirmektedir. 2000'li yıllardan itibaren yaygınlaşan kalkınma ajansları ve "aşağıdan-yukarıya" planlama anlayışı, bölgesel özelliklerin daha iyi dikkate alınması için bir fırsat sunmuştur (DPT, 2006). Fakat, bu planlama süreçlerinin etkinliği, bölgelerin mevcut kurumsal kapasitesi, altyapısı ve stratejik vizyonu ile doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma, söz konusu eşitsizliği somutlaştırmak amacıyla, Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) Düzey 2'de yer alan ve gelişmişlik düzeyi açısından belirgin bir fark gösteren iki bölgeyi, TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli) ve TR42 (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova) bölgelerini karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. TR42 Bölgesi, sanayi-üniversite iş birliği, ulaşım altyapısı ve turizm çeşitliliği ile öne çıkarken; TRB1 Bölgesi ise zengin kültürel (Nemrut Dağı, Arslantepe Höyüğü) ve doğal (Munzur Vadisi) potansiyeline rağmen, altyapı eksiklikleri, markalaşma sorunları ve turizmin sektörel planlamada yeterince önceliklendirilmemesi gibi nedenlerle bu potansiyeli tam anlamıyla ekonomiye dönüştürmekte zorlanmaktadır (Bükey, 2011; FKA, 2022). Bu bağlamda araştırmanın temel sorusu şudur: "TRB1 ve TR42 bölgelerinin bölgesel kalkınma planları çerçevesinde ele aldıkları turizm stratejileri arasındaki farklılıklar nelerdir ve özellikle TRB1 Bölgesi'nin potansiyelini harekete geçirmek için stratejik planlamada hangi adımların atılması gerekmektedir?" Çalışma, bu soruya yanıt ararken, her iki bölgeye ait kalkınma planları ve ilgili belgeleri inceleyerek, TRB1 Bölgesi için SWOT analizi temelli, sürdürülebilir ve entegre bir turizm kalkınma modeli önermeyi hedeflemektedir.

LİTERATÜR TARAMASI

Kavramsal Çerçeve

Turizmin Tanımı ve Kapsamı

Turizm, modern dünyanın en hızlı büyüyen sektörlerinden biri olup ekonomiyi çok yönlü şekilde etkilemektedir. Birçok ülke için bölgesel kalkınmanın anahtar unsuru olan turizm, ödemeler dengesi, istihdam ve gelir artışı gibi olumlu ekonomik etkilerinin yanı sıra çevre üzerinde olumsuz sonuçlar da doğurabilmektedir (Uçkun, 2004). 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren artan talep ve teknolojik gelişmeler, kitle turizminin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Turizmin dinamik ve çok boyutlu yapısı, onun tek bir tanımını yapmayı güçleştirmiştir. Latince "Tornus" (dönme hareketi) kökeninden gelen turizm kavramı, insanların dairevi bir hareketle seyahat edip geri dönmelerini ifade etmektedir (Ağaoğlu, 1991). Turizmin modern anlamdaki ilk tanımı 1905'te Guyar-Freuler tarafından yapılmış, olgu dinlenme ihtiyacı, doğal güzellik arayışı ve ulaşımındaki gelişmelerle ilişkilendirilmiştir.

Turizmin Temel Özellikleri

- Turizmin temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Kozak vd., 1997):
- Bir hizmet sektörüdür; üretim ve tüketim aynı yerde gerçekleşir
- Talebin gerçekleşmesi için tüketicinin boş zamana sahip olması esastır
- Turist kararları uzun bir sürece yayılır ve çeşitli faktörlerden etkilenir
- Coğrafi ve zamansal açıdan dengesiz bir dağılım göstermektedir
- Kalıcı yerleşme veya gelir elde etme amacı taşımamaktadır

Türkiye'de Turizm Politikalarının Tarihsel Gelişimi

Planlı Dönem Öncesi (1923-1963)

Türkiye'de turizm politikalarının gelişimi, planlı dönem öncesi ve planlı dönem olmak üzere iki ana başlıkta incelenebilir. Bu dönemde turizme yönelik ilk kurumsal yapılanmalar başlamıştır. 1934'te turizm kamu hizmetleri arasında sayılmış, 1953'te "Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu" çıkarılmış ve 1955'te Turizm Bankası kurulmuştur.

Planlı Dönem (1963-Günümüz)

Planlı kalkınma dönemi, turizm politikalarının sistematik bir şekilde oluşturulduğu ve uygulandığı bir süreçtir. Bu dönem, 1963-1983 arası "devletin öncü rol oynadığı dönem" ve 1983 sonrası "liberalizasyon dönemi" olarak ikiye ayrılmaktadır. 1982'de yürürlüğe giren 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu", özel sektör yatırımlarını teşvik eden düzenlemeler getirmiştir. Türkiye'nin turizm politikaları, Beş Yıllık Kalkınma Planları ile şekillenmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda, turizmin "bilgi sektörü" haline gelmesi ve uzun vadeli stratejilerle yönetilmesi hedeflenmiştir. Onuncu Kalkınma Planı, turizm sektörünü "yapısal dönüşümün anahtarı" olarak konumlandırmış ve sektörün katma değerinin artırılmasını temel hedef olarak belirlemiştir. Plan döneminde turizmin, bölgesel kalkınma farklılıklarının azaltılmasında stratejik bir araç olarak kullanılması öngörülmüştür. On Birinci Kalkınma Planı'nda turizm, "yüksek katma değerli üretim yapısına geçiş" hedefi kapsamında ele alınmıştır. Plan döneminde, turizm çeşitlendirilmesi, marka değeri yüksek destinasyonların oluşturulması ve turizm gelirlerinin artırılması öncelikli hedefler arasında yer almıştır (SBB, 2019). Bu kapsamda, bölgesel turizm kümelenmelerinin desteklenmesi ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi öngörülmüştür. On İkinci Kalkınma Planı ise turizmi "yeşil dönüşüm ve dijitalleşme" ekseninde ele almakta olup, sürdürülebilir turizm uygulamalarını ön plana çıkarmaktadır (SBB, 2023). Plan, turizmde rekabet gücünün artırılması için bölgesel kalkınma ajanslarının kapasitesinin güçlendirilmesini ve yerel turizm stratejilerinin geliştirilmesini hedeflemektedir.

Bölgesel Kalkınma ve Turizm İlişkisi

Bölgesel Kalkınma Kavramı

Bölgesel kalkınma, ülke bütünündeki bölgelerin çevreleri ve dünya ile etkileşimini dikkate alan, katılımcılık ve sürdürülebilirliği temel alan bir anlayışla, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve ekonomik-toplumsal potansiyelin harekete geçirilmesi yoluyla bölge refahını yükseltmeyi amaçlayan çalışmalar bütünüdür (DPT, 2003).

Bölgesel Kalkınma Ajansları

Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA)'lar, sınırları belirli bir bölgenin sosyo-ekonomik koşullarını iyileştirmek amacıyla kurulan, kamunun finanse ettiği veya desteklediği, merkezi hükümetten bağımsız idari yapılardır. Türkiye'de BKA'lar, 5449 sayılı "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun" ile 2006 yılında hayata geçirilmiştir (Çakmak, 2006).

TRB1 ve TR42 Bölgelerinin Karşılaştırmalı Analizi:

TRB1 Bölgesi (Bingöl, Elâzığ, Malatya, Tunceli)

TRB1 bölgesi, sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksinde 26 Düzey 2 bölgesi içinde 20. sırada yer almakta ve kişi başına Gayri Safi Katma Değer (GSKD) Türkiye ortalamasının yaklaşık %60'ı düzeyindedir. Bölge ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayalı olup, %16,8'lik işsizlik oranıyla Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. TRB1 bölgesindeki illere ayrılan kaynaklar içinde turizm sektörünün payının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Yatırımlar daha çok eğitim, sağlık ve tarım sektörlerine yöneliktir.

TR42 Bölgesi (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova)

TR42 bölgesi, kişi başına GSKD'de İstanbul'dan sonra 2. sırada yer alan, sanayi, lojistik ve tarım sektörlerinde oldukça gelişmiş bir bölgedir. İstanbul ve Ankara'ya yakınlığı, gelişmiş ulaşım ağı ve çok sektörlü ekonomik yapısı ile turizmde de önemli bir potansiyele sahiptir.

Kuramsal Çerçeve

Bölgesel Kalkınma ve Turizm İlişkisi

Bölgesel kalkınma, salt ekonomik büyümenin ötesine geçerek, bir bölgenin sosyal, kültürel, kurumsal ve çevresel kapasitelerini geliştirmek suretiyle toplam refah düzeyini yükseltmeyi hedefleyen çok boyutlu bir süreçtir (Eraydın, 2013). Bu süreçte, geleneksel sanayi ve tarım imkânları sınırlı olan bölgeler için turizm, potansiyel bir kalkınma kaldıraç (development lever) olarak öne çıkmaktadır. Turizmin bu rolü, başta istihdam yaratma kapasitesi, döviz girdisi sağlama ve yerel ekonomilerde yarattığı çarpan etkisi (multiplier effect) ile desteklenmektedir (Doğaner & Öztürk, 2018).

Literatürde, turizmin bölgesel kalkınmadaki etkinliğini açıklamak üzere çeşitli kuramsal yaklaşımlar geliştirilmiştir. Klasik iktisat okulunun "denge" kavramına dayalı "yayılım-süzülme" (spread-trickle down) hipotezi, başlangıçta büyüme odaklarında yoğunlaşan kalkınmanın zamanla geri kalmış bölgelere de yayılacağını öne sürmüştür (Hirschman, 1958). Ancak, Myrdal (1957) tarafından geliştirilen "birikimli nedensellik" (cumulative causation) kuramı, bu iyimser bakışı eleştirerek, gelişmiş bölgelerin geri kalmış bölgelerden kaynak çekmek suretiyle "geri çekilme etkisi" (backwash effect) yarattığını ve bölgeler arası uçurumu derinleştirdiğini savunmuştur.

1980'lerden itibaren öne çıkan "Yeni Bölgeselcilik" (New Regionalism) yaklaşımı ise, kalkınmanın salt fiziki sermaye birikiminden ziyade, kurumsal yapılar, sosyal ağlar, örtük bilgi ve inovasyon kapasitesi gibi "yumuşak" faktörlere dayandığını vurgulamıştır (Eraydın, 2013). Bu bağlamda, turizm sektörü, bir bölgenin sahip olduğu doğal, kültürel ve sosyal sermayeyi ekonomik değere dönüştürmede kritik bir araç olarak yeniden konumlandırılmıştır.

Turizmin bölgesel kalkınmadaki rolü, "bağımlılık" (dependency theory) ve "kalkınmacı" (developmentalist) paradigmlar arasında tartışma konusu olmuştur. Bağımlılık kuramcıları, turizmin merkezde konumlanmış tur operatörleri, uluslararası otel zincirleri ve havayolu şirketleri aracılığıyla çevre bölgelerin kaynaklarını sömürdüğünü ve ekonomik "sızıntılar" (leakages) yarattığını ileri sürmektedir (Britton, 1982). Buna karşılık, kalkınmacı perspektif, turizmin istihdam yaratma, döviz girdisi sağlama ve yerel küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ'ler) canlandırma potansiyeline odaklanır. Özellikle "küme" (cluster) kuramı, turizmin bir dizi birbirine bağlı sektörden oluşan bir yapı olduğunu ve bu yapının bölgede sinerji yaratarak rekabet avantajı oluşturabileceğini savunur (Jackson & Murphy, 2006).

Stratejik Planlama ve SWOT Analizinin Kuramsal Temelleri

Stratejik yönetim kuramı çerçevesinde, bir organizasyonun veya bölgenin uzun vadeli başarısı, içsel kapasiteleri ile dışsal çevresel koşullar arasında uyum sağlamasına bağlıdır (Andrews, 1971). Bu uyumu analiz etmek için geliştirilen en temel araçlardan biri olan SWOT analizi, bu iki boyutu sistematik bir şekilde bir araya getirir. Güçlü ve zayıf yönler (içsel faktörler) ile fırsatlar ve tehditler (dışsal faktörler) arasında kurulan stratejik eşleştirmeler (TOWS matrisi), agresif, çeşitlendirme, savunma veya bertaraf etme stratejilerinin geliştirilmesine olanak tanır (Weihrich, 1982).

Turizm destinasyonları için SWOT analizi, sadece bir durum tespiti aracı değil, aynı zamanda paydaş katılımını teşvik eden ve kolektif bir vizyon oluşturmaya sağlayan bir süreçtir. Bu süreç, bölgenin rekabet gücünü artırmak için gerekli olan, kaynaklara dayalı (resource-based) ve pazar odaklı (market-oriented) bir stratejik yaklaşımın temelini oluşturur (Gürel & Tat, 2017). Dolayısıyla, bir bölgesel kalkınma planında turizm stratejilerinin SWOT analizinden yoksun olması, stratejik yönetim kuramının temel prensiplerinden birinin göz ardı edilmesi anlamına gelmekte ve planın etkinliğini ciddi ölçüde zayıflatmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma, bölgesel kalkınma planlarında turizm stratejilerinin nasıl ele alındığını derinlemesine anlamayı amaçladığından, nitel araştırma paradigmasına uygun olarak kurgulanmıştır. Nitel yaklaşım, sosyal olguları kendi doğal ortamları içinde, katılımcıların perspektiflerinden anlamayı ve yorumlamayı hedeflediği için bu çalışmanın amacına uygundur (Creswell & Poth, 2018). Araştırma deseni olarak, belirli bir bağlam içindeki güncel bir olayı (contemporary phenomenon) sınırları belirli bir bağlam içinde derinlemesine incelemeyi mümkün kılan "durum çalışması" (case study) benimsenmiştir (Yin,

2018). Bu kapsamda, TRB1 ve TR42 bölgeleri, bölgesel kalkınma ve turizm stratejileri bağlamında iki ayrı durum (embedded case) olarak ele alınmıştır. Araştırmanın veri toplama yöntemi olarak "doküman incelemesi" (document analysis) kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırma sorularına yanıt aramak için mevcut yazılı materyallerin sistematik bir şekilde incelenmesi ve yorumlanması sürecidir (Bowen, 2009). Çalışma kapsamında aşağıdaki birincil ve ikincil dokümanlar analiz edilmiştir. Toplanan veriler, nitel veri analiz yöntemlerinden "içerik analizi" (content analysis) kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz süreci, verilerin sistematik olarak kodlanması, temaların belirlenmesi ve bu temaların yorumlanması aşamalarından oluşmuştur (Elo & Kyngäs, 2008). Analiz birimleri TRB1 ve TR42 bölgeleridir. Her bir bölgeye ait dokümanlar, önceden belirlenen tematik çerçeve dâhilinde analiz edilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Doküman analizi ve karşılaştırmalı değerlendirme sonucunda, TRB1 ve TR42 bölgelerinin turizm stratejilerini planlama, kapsam ve uygulama yaklaşımları bakımından belirgin farklılıklar sergilediği ortaya konmuştur. TR42 Bölgesi'nin planlama dokümanları incelendiğinde, bölgenin turizmi mevcut ekonomik yapısıyla bütünleşik bir stratejiyle ele aldığı görülmektedir. Bölge, İstanbul'a yakınlığı, gelişmiş karayolu ağı, havalimanı bağlantıları ve limanları ile lojistik bir üstünlüğe sahiptir (MARKA, 2023). Bu altyapı, sadece turist erişimini kolaylaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda bölgedeki sanayi ve ticaret hacmini de destekleyerek, iş seyahati ve kongre turizmi gibi alt sektörlerin gelişimine doğrudan katkı sağlamaktadır. Bölge planlarında deniz turizmi (Yalova), termal turizm (Bolu, Yalova), kongre turizmi (Kocaeli, Sakarya) ve yayla-doğa turizmi (Bolu, Düzce) gibi çok çeşitli turizm türlerine vurgu yapılmaktadır. MARKA'nın (2021) "Doğu Marmara Markalaşma Stratejisi", bu çeşitliliği bütüncül bir pazarlama anlayışıyla destekleyerek, bölgenin rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, bölgede sanayi-üniversite-kamu iş birliği mekanizmalarının güçlü olması, yenilikçi turizm projelerinin geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır. TRB1 Bölgesi'nin analizi, bölgenin yüksek potansiyeline rağmen, bu potansiyeli ekonomik faydaya dönüştürmede ciddi zorluklar yaşadığını göstermiştir. Yapılan incelemelerde, TRB1 Bölgesi'ne veya bu bölgeyi oluşturan illere özgü kapsamlı bir SWOT analizine rastlanmamıştır. Bu eksiklik, stratejik yönetim kuramının temel bir prensibinin atlanması anlamına gelmektedir (Weihrich, 1982).

TÜİK (2024) verileri, bölgedeki konaklama tesislerinin kalite ve kapasite açısından yetersiz kaldığını göstermektedir. Ayrıca, bölge içi ulaşım, özellikle kırsal ve doğal alanlara erişimde ciddi bir engel teşkil etmektedir. "Doğu Anadolu'nun Saklı Hazinesi" gibi soyut bir tanımlamanın ötesine geçemeyen bir marka kimliği, bölgenin tanıtım faaliyetlerini de sınırlandırmaktadır. On Birinci Kalkınma Planı'nda (SBB, 2019) dahi, TRB1 için turizm, "istihdam yaratıcı sektörler" başlığı altında genel bir ifadeyle geçerken, TR42 için somut alt sektörler ve projeler vurgulanmıştır. İki bölge arasındaki fark, temelde, TR42'nin mevcut yapısal avantajlarını ve kurumsal kapasitesini akıllıca yöneterek bir "kümelenme" ve "inovasyon" dinamiği yakaladığını; TRB1'in ise kaynak varlığına rağmen, stratejik analiz eksikliği, zayıf altyapı ve kurumsal koordinasyon nedeniyle bir "bağımlılık" ve "marjinalleşme" sarmalında kaldığını göstermektedir. Bu bulgular, kalkınmanın sadece kaynak varlığına değil, aynı zamanda bu kaynakları harekete geçirecek stratejik vizyon ve kurumsal yapılanmaya bağlı olduğu yönündeki kuramsal argümanları desteklemektedir (Rodríguez-Pose, 2013).

2012 Yılı Durum Tespiti

TR42 bölgesi, Türkiye sanayisinin kalbi konumunda olup, 2012 verilerine göre kişi başına düşen milli gelirden İstanbul'dan sonra ikinci sıradaydı. Bölgenin güçlü yönü, İstanbul ve Ankara gibi metropollere yakınlığı sayesinde gelişen "günübirlik turizm" potansiyeliydi. Ancak sanayinin yarattığı çevre kirliliği baskısı önemli bir tehdit olarak algılanmaktaydı.

Güncel Durum ve Stratejiler (2019-2024)

Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) 2024-2028 Bölge Planı, bölgeyi "Direncili, Rekabetçi ve Öğrenen" bir yapı olarak tanımlamaktadır.

Alternatif Konaklama (Tiny House/Bungalov): Özellikle Sakarya (Sapanca) ve Kocaeli (Kartepe) hattında, pandemi sonrası "izole tatil" talebiyle birlikte bungalov ve tiny house turizminde patlama yaşanmıştır. 2012 tezinde "yatak kapasitesi yetersizliği" vurgulanırken, bugün kontrolsüz büyüme ve taşıma kapasitesi sorunları tartışılmaktadır.

Yeşil ve Dijital Dönüşüm: Bölge, sanayi kimliğini "endüstriyel miras turizmi" ve "kongre turizmi" ile çeşitlendirmeye çalışmaktadır. Bolu ve Düzce ise "sağlık ve doğa turizmi" koridoru olarak konumlanmıştır.

İstatistiksel Görünüm: TÜİK 2023 verilerine göre, turizm gelirleri bir önceki yıla göre %32,3 artış göstermiştir. TR42 bölgesi, bu artıştan en büyük payı alan bölgelerden biri olmuş, özellikle Arap turistlerin ilgisiyle (Yalova ve Sakarya odaklı) uluslararası ziyaretçi sayısında artış kaydetmiştir.

Karşılaştırmalı Değerlendirme ve Tartışma

Bükey'in (2012) çalışmasında yapılan GZFT (SWOT) analizi ile güncel veriler karşılaştırıldığında şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Altyapı ve Erişim: TR42 bölgesi, Kuzey Marmara Otoyolu ve Osmangazi Köprüsü gibi mega projelerle ulaşım ağını güçlendirmiş, bu da günübirlik ziyaretçi sayısını katlamıştır. TRB1 bölgesi ise havayolu ulaşımında (Bingöl ve Tunceli havalimanı projeleri/iyileştirmeleri) gelişme kaydetse de, bölge içi entegrasyon hala TR42 seviyesinde değildir.

Ürün Çeşitlendirmesi: 2012'de TRB1 için "kış turizmi potansiyeli" (Bingöl-Yolçatı, Elazığ-Hazarbaba) vurgulanırken, bugün bu tesisler iklim değişikliği tehdidi altındadır. Buna karşılık TR42'deki Kartepe, suni karlama sistemleri ve İstanbul'a yakınlığı ile rekabet avantajını korumaktadır.

Yönetişim: 2012'de TRB1 bölgesinde "kurumlar arası iletişim eksikliği" temel bir zayıflıkken, Fırat Kalkınma Ajansı'nın koordinasyonunda kurulan "Turizm Yönetişim Ağı" ile bu sorun aşılmaya çalışılmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye'deki TRB1 ve TR42 bölgelerinin bölgesel kalkınma planları çerçevesinde turizm stratejilerini nasıl ele aldığını karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Araştırmanın bulguları, iki bölge arasında turizm odaklı kalkınma yaklaşımları açısından belirgin ve sistematik farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Turizmin, özellikle sanayileşme olanakları kısıtlı olan gelişmekte olan bölgeler için ekonomik büyüme, döviz girdisi, istihdam ve gelir artışı sağlama potansiyeli taşıyan stratejik bir sektör olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, TRB1 Bölge Planı'nın analizi, bölgedeki bu potansiyelin yeterince değerlendirilemediğini göstermektedir. Çalışmanın temel sonucu, bir bölgenin turizm potansiyelini ekonomik ve sosyal kalkınmaya dönüştürmede başarılı olmasının, salt doğal ve kültürel kaynak varlığına değil, büyük ölçüde bu kaynakları harekete geçirecek stratejik vizyon, kurumsal kapasite ve etkin planlama mekanizmalarına bağlı olduğudur. TR42 Bölgesi, yapısal avantajlarını kümelenme ve Yeni Bölgeselcilik ilkeleriyle uyumlu bir stratejiyle yönetirken; TRB1 Bölgesi, SWOT analizi eksikliği nedeniyle "potansiyel tuzağına" düşmüştür.

Bu araştırmanın bulguları, Türkiye'deki bölgeler arası kalkınma farklılıklarının turizm stratejilerinin planlama ve uygulanma biçimlerinden kaynaklanan sistematik bir boyutunu ortaya koymaktadır. Çalışmanın karşılaştırmalı analizi, turizmin bir kalkınma aracı olarak etkinliğinin, salt doğal ve kültürel kaynak varlığına değil, bu kaynakların stratejik bir vizyonla nasıl yönetildiğine, kurumsal kapasitenin nasıl yapılandırıldığına ve planlama süreçlerine ne ölçüde derinlik kazandırıldığına bağlı olduğunu göstermektedir. TR42 Bölgesi, sanayi, lojistik ve ulaşım altyapısını turizmle bütünleştiren, çeşitlendirilmiş bir ürün portföyüne odaklanan ve pazarlama odaklı bir yaklaşım benimseyen kapsamlı bir stratejik planlama modeli sergilemektedir. Bölgenin, "küme" (cluster) dinamiklerinden faydalanarak kongre, termal, kış ve deniz turizmi gibi alt sektörlerde somut projeler geliştirmesi, "Yeni Bölgeselcilik" yaklaşımının öngördüğü sinerji ve inovasyon odaklı kalkınma modeliyle uyumludur. Bu durum, bölgenin mevcut yapısal avantajlarını daha da güçlendiren ve turizm gelirlerini Türkiye ortalamasının üzerine taşıyan bir "birikimli nedensellik" (cumulative causation) süreci yaratmıştır.

Buna karşılık, TRB1 Bölgesi, Nemrut Dağı, Arslantepe Höyüğü ve Munzur Vadisi gibi önemli doğal ve kültürel varlıklara sahip olmasına rağmen, bu potansiyeli ekonomik ve sosyal kalkınmaya dönüştürmede ciddi stratejik eksikliklerle karşı karşıyadır. Planlama dokümanlarında turizmin genel ve yüzeysel ifadelerle ele alınması, bölgeye özgü derinlemesine bir SWOT analizinin bulunmaması ve altyapı, markalaşma ile kurumsal koordinasyon alanlarındaki zayıflıklar, bölgenin bir "potansiyel tuzağı" (potential trap) içinde kalmasına neden olmuştur. Bu durum, Hirschman (1958) ve Myrdal (1957)

tarafından ortaya konan “yayılım” ve “geri çekilme” etkileri bağlamında değerlendirildiğinde, TRB1’in mevcut kaynakları harekete geçirecek “büyüme odakları” (growth poles) oluşturamadığını ve gelişmiş bölgelerle arasındaki farkın derinleştiğini göstermektedir. Ayrıca, bağımlılık kuramının (Britton, 1982) işaret ettiği “sızıntı” (leakage) riski, bölgede turizm yatırımları ve gelirlerinin yerel ekonomiye katkısının sınırlı kalması nedeniyle TRB1 için önemli bir tehdit olmaya devam etmektedir.

Çalışmanın güncel verilerle desteklenen bir diğer önemli bulgusu, stratejik planlamanın dinamik ve uyarlanabilir bir süreç olması gerektiğidir. TR42 Bölgesi’nin, 2012 yılında tespit edilen çevre kirliliği ve yatak kapasitesi gibi zayıflıkları, yeşil dönüşüm, alternatif konaklama çözümleri ve dijital pazarlama stratejileriyle dönüştürme çabası, bölgenin öğrenen ve kendini yenileyen bir yapıya evrildiğini göstermektedir. Buna karşın, TRB1 için 2012’de belirlenen kış turizmi potansiyeli, iklim değişikliği gibi yeni tehditler karşısında gözden geçirilmesi gereken bir parametre haline gelmiştir. Bu da, bölgesel turizm planlarının statik belgeler olmaktan çıkarılıp, düzenli izleme, değerlendirme ve güncelleme mekanizmalarına sahip dinamik yol haritaları olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın temel argümanı, turizmin bölgesel kalkınmada bir denge unsuru olabilmesinin, kaynak varlığından ziyade, bu kaynakları harekete geçirecek stratejik akıl, kurumsal koordinasyon ve yerel sahiplenmeye bağlı olduğudur. TRB1 Bölgesi, sahip olduğu benzersiz potansiyeli ancak turizme stratejik, planlı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yaklaşımla yönettiği takdirde bir kalkınma dinamiğine dönüştürebilir. Araştırma bulguları ışığında, TRB1 Bölgesi’nin turizm odaklı kalkınma sarmalını kırması için aşağıdaki politika önerileri geliştirilmiştir:

- **Stratejik Planlama ve Yönetişimde Kapasite Gelişimi:** TRB1 Bölgesi için acilen, tüm yerel paydaşların (yerel yönetimler, kalkınma ajansı, üniversiteler, STK’lar ve özel sektör temsilcileri) aktif katılımıyla hazırlanacak, kapsamlı bir SWOT (GZFT) analizine dayalı “Bölgesel Turizm Master Planı” oluşturulmalıdır. Bu plan, sadece mevcut durum tespiti değil, aynı zamanda TOWS matrisi aracılığıyla agresif, çeşitlendirme, savunma ve bertaraf stratejilerini içermelidir. Fırat Kalkınma Ajansı koordinasyonunda başlatılan “Turizm Yönetişim Ağı”nın etkinliği artırılmalı, karar alma süreçlerinde şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlanmalıdır. TR42 gibi gelişmiş bölgelerle “kardeş bölge” iş birlikleri kurularak bilgi, deneyim ve iyi uygulama transferi hızlandırılmalıdır.
- **Dijital Dönüşüm ve Bütünleşik Markalaşma:** Bölgenin tanıtımında “Doğu Anadolu’nun Saklı Hazinesi” gibi soyut ifadelerin ötesine geçilmelidir. “Fırat’ın İzinde: Kültür ve Doğa Rotası” gibi bütünleştirici bir tema etrafında, profesyonel dijital hikâye anlatımı (video belgeler, sanal turlar, sosyal medya etkileşimleri) ve hedef kitle odaklı pazarlama stratejileri geliştirilmelidir. Özellikle deprem sonrası imajın düzeltilmesi için “güvenli turizm” sertifikasyonları yaygınlaştırılmalı, gastronomik ve kültürel rotalar dijital platformlarda daha etkin pazarlanmalıdır.
- **Altyapı ve Ürün Geliştirmeye Yönelik Akıllı Yatırımlar:** Bölge içi ulaşım ağlarının, özellikle kırsal ve doğal alanlara erişimin iyileştirilmesi kritik önem taşımaktadır. Yatırımlar, büyük ve merkezi tesislerden ziyade, butik otel, eko-lodge, agroturizm işletmeleri gibi küçük ölçekli, yerel mimariye uygun ve sürdürülebilir işletmelere yönlendirilmelidir. Bu tür mikro yatırımları teşvik etmek için mikro kredi mekanizmaları, vergi indirimleri ve yatırım süreçlerinin kolaylaştırılması gerekmektedir. İklim değişikliğinin kış turizmi üzerindeki olumsuz etkileri göz önünde bulundurularak, turizm ürün portföyü arkeoloji, yayla, trekking, foto safari ve sağlık turizmi gibi alternatif alanlarda çeşitlendirilmelidir.
- **Sürdürülebilirlik ve Taşıma Kapasitesi Yönetimi:** TR42 Bölgesi’nde Sapanca Gölü çevresinde yaşanan kontrolsüz yapılaşma ve “aşırı turizm” (overtourism) riskleri, TRB1 için önleyici bir ders olarak değerlendirilmelidir. Turizm gelişiminin çevresel ve sosyal taşıma kapasitesini aşmaması için, hassas ekosistemlerde (Munzur Vadisi gibi) sıkı koruma-kullanma dengesi gözetilen planlar yapılmalı ve uygulanmalıdır. Turizm faaliyetlerinin yerel kültürü erozyona uğratmaması için toplumsal cinsiyet eşitliği de dâhil olmak üzere kapsayıcı turizm (inclusive tourism) ilkeleri benimsenmeli, gelir adaleti sağlanmalıdır.

- SWOT Analizi Temelli Master Plan: Tüm yerel paydaşların aktif katılımıyla hazırlanmış kapsamlı bir SWOT analizine dayalı "Bölgesel Turizm Master Planı" oluşturulmalıdır.
- Dijital Hikâye Anlatımı: "Fırat'ın İzinde: Kültür ve Doğa Rotası" gibi bütünleştirici bir tema etrafında profesyonel dijital içeriklerle desteklenmiş bir marka stratejisi geliştirilmelidir.
- Mikro Teşvikler: Butik otel, eko-lodge gibi küçük ölçekli işletmelere yönelik mikro krediler ve vergi indirimleri sağlanmalı, yatırım süreçleri kolaylaştırılmalıdır.
- Kapasite Geliştirme: Yerel halka ve işletmelere yönelik turizm eğitimleri yaygınlaştırılmalı, TR42 gibi gelişmiş bölgelerle "kardeş bölge" iş birlikleri geliştirilmelidir.

Sonuç olarak, turizmin bölgesel kalkınmada bir denge unsuru olabilmesi, kaynakların varlığından ziyade, bu kaynakları harekete geçirecek stratejik akıl, kurumsal koordinasyon ve yerel sahiplenmeye bağlıdır. TRB1 bölgesi, sahip olduğu benzersiz potansiyeli ancak turizme stratejik, planlı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yaklaşımla yönetildiği takdirde bir kalkınma dinamiğine dönüştürebilir. Deprem sonrası imajın düzeltilmesi için "güvenli turizm" sertifikasyonlarının yaygınlaştırılması ve gastronomik rotaların dijital platformlarda daha etkin pazarlanması gerekmektedir. Sapanca Gölü ve çevresindeki yapılaşma baskısının kontrol altına alınması, "aşırı turizm" (overtourism) riskine karşı taşıma kapasitesi analizlerinin yapılması elzemdir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, O. K. (1991). *Türkiye'de turizm eğitimi ve etkenliği*. MPM Yayınları.
- Akat, Ö. (2000). *Pazarlama ağırlıklı turizm işletmeciliği* (3. Baskı). Ekin Kitabevi.
- Andrews, K. R. (1971). *The concept of corporate strategy*. Dow Jones-Irwin.
- Avcıkurt, C. (2003). Turizm sosyolojisi, turist yerel halk etkileşimi. Detay Yayıncılık.
- Avcıkurt, C. (2009). Turizmin ekonomik etkileri. Detay Yayıncılık.
- Berber, M. (2006). *İktisadi büyüme ve kalkınma* (3. Baskı). Derya Kitabevi.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Britton, S. G. (1982). The political economy of tourism in the Third World. *Annals of Tourism Research*, 9(3), 331-358.
- Bulut, E. (1998). *Turizmin Türkiye ekonomisindeki yeri ve ekonomik etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Bükey, A. (2011). *Bölgesel kalkınma ve il stratejik planlarında turizm stratejilerinin ele alınışı: Karşılaştırmalı bir değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Çakmak, E. (2006). *Yerel ekonomi ve bölgesel kalkınma ajansları*. İmaj Yayınevi.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2003). Bölgesel gelişme özel ihtisas komisyonu raporu.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). Kalkınma ajanslarının kuruluşu, koordinasyonu ve görevleri hakkında kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr>
- Dinler, Z. (2005). bölgesel iktisat (7. Baskı). Ekin Kitabevi.
- Doğan, H. Z. (1996). *Uluslararası Turizm*. Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Doğaner, S., & Öztürk, S. (2018). Türkiye'de bölgesel kalkınma ve turizm ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Sosyoekonomi*, 26(38), 155-172.
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı. (2021). 2021-2025 stratejik planı. <https://www.marka.org.tr>
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı. (2023). Doğu Marmara bölgesi altyapı ve ulaşım raporu. <https://www.marka.org.tr>
- DPT. (2003). Bölgesel gelişme özel ihtisas komisyonu raporu. Devlet Planlama Teşkilatı.

- DPT. (2006). Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. <https://www.mevzuat.gov.tr>
- Elo, S., & Kyngas, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115.
- Eraydın, A. (2013). *Bölgesel politikalar ve yeni bölgecilik*. Ninova Yayıncılık.
- Fırat Kalkınma Ajansı [FKA]. (2022). 2021 Yılı Faaliyet Raporu. <https://www.fka.gov.tr>
- Fırat Kalkınma Ajansı. (2019). TRB1 bölgesi (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli) bölge planı. <https://www.fka.gov.tr>
- Fırat Kalkınma Ajansı. (2022). 2021 yılı faaliyet raporu. <https://www.fka.gov.tr>
- Gürel, E., & Tat, M. (2017). SWOT analysis: A theoretical review. *Journal of International Social Research*, 10(51), 994-1006.
- Hirschman, A. O. (1958). The strategy of economic development. Yale University Press.
- Jackson, J., & Murphy, P. (2006). Clusters in regional tourism: An Australian case. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 1018-1035.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). <https://www.sbb.gov.tr>
- Kozak, N., Akoğlu, M. & Kozak, M. (1997). *Genel turizm ilkeler ve kavramlar*. Detay Yayıncılık.
- MARKA. (2021). 2021-2025 Stratejik Planı. <https://www.marka.org.tr>
- MARKA. (2023). Doğu Marmara Bölgesi Altyapı ve Ulaşım Raporu. <https://www.marka.org.tr>
- Myrdal, G. (1957). Economic theory and under-developed regions. Gerald Duckworth.
- Öztaş, K. (2002). *Turizm ekonomisi genel turizm bilgileri*. Nobel Yayınları.
- Rodríguez-Pose, A. (2013). Do institutions matter for regional development? *Regional Studies*, 47(7), 1034-1047.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). <https://www.sbb.gov.tr>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı [SBB]. (2023). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). <https://www.sbb.gov.tr>
- Tunç, A. ve Saç, F. (1998). *Genel turizm: Gelişimi ve geleceği*. Detay Yayıncılık.
- TÜİK. (2024). Konaklama İstatistikleri, 2023. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, Sayı: 49679. <https://www.tuik.gov.tr>
- Uçkun, S. (2004). İşletme ve İşletme Türleri, Turizm İşletmeleri.
- Weihrich, H. (1982). The TOWS matrix-A tool for situational analysis. *Long Range Planning*, 15(2), 54-66.
- Yağcı, Ö. (2003). Turizm Ekonomisi. Detay Yayıncılık. Yin, R. K. (2018). Case Study Research and Applications: Design and Methods (6th ed.). SAGE Publications.

The Psychosocial Effects of Interaction, Communication, and Group Dynamics in Team Sports

Rıdvan ÖZKAN¹ , Recep Nur UZUN²

Abstract

Aim: This study examines interaction mechanisms in team sports, emphasizing communication types, leadership structures, intra-group dynamics, and psychosocial bonds, and evaluates how team-based social relationships shape individual and collective functioning.

Methods: A qualitative review design was used to systematically synthesize innovative theoretical and empirical approaches. National and international academic publications were screened, grouped by topic, and analyzed within a holistic framework addressing psychosocial interactions and social bond structures at individual and group levels.

Results: Interaction quality and the team social environment were strongly associated with athletic performance and psychological/social well-being. At the individual level, motivation, commitment to continued participation, stress-coping capacity, and sport-related satisfaction were influenced by interaction processes. At the group level, cohesion, social self-perception, sense of belonging, and community attachment emerged as critical determinants. The coach-athlete relationship was identified as central to effective leadership and ethically grounded management. Communication strategies that enhance mental health, perceived social support, and training engagement foster psychologically safe climates, which in turn facilitate teamwork, problem-solving, and collaborative skill development. Emerging digital technologies, artificial intelligence, and wearable devices offer opportunities for coordination and engagement, but excessive reliance may reduce face-to-face interaction and heighten data protection and privacy concerns.

Conclusion: Team sport outcomes are shaped by interaction quality, leadership relations, and psychosocial bonds; technology can support coordination but requires cautious, ethically informed use.

Keywords: *Communication and Interaction, Psychosocial Adaptation, Team Cohesion, Team Dynamics.*

Submission Date: 28.11.2025

Acceptance Date : 31.12.2025

Online Publication Date

: xx.xx.20xx

INTRODUCTION

Sports provide a deep interaction environment that advances not only individuals' physical abilities but also their social, mental, and emotional dimensions. The mutual exchange of views, procedures, and group mobility within the group play a fundamental role in the formation of key psychosocial components such as unity, leadership, sense of belonging, motivation, and conflict management. These components directly influence athletes' personal and collective achievements, their mental and social well-being, and their level of commitment to the sport. For this reason, analyzing the psychological and social effects of interactions, communication processes, and group dynamics in team sports is of vital importance in the fields of sports science, psychology, sociology, and pedagogy. Joint activities in sports are shaped by players' social relationships, the effort expended to achieve a common goal, and the tasks assigned to team members. Athletes' performance and social and psychological harmony are influenced by this mutual exchange. However, group dynamics are crucial in determining the team's cohesion, motivation, shared rules, and the quality of its bonds. The fundamental components of group dynamics include a range of factors such as group rules, assumed roles, leadership status, sense of belonging,

¹ **Responsible Author:** Kastamonu University, Faculty of Sport Sciences, Department of Physical Education and Sports Teaching, Türkiye, ridvanozkansgm@hotmail.com

² Ondokuz Mayıs University Yaşar Doğu Faculty of Sports Sciences, Department of Sports Management, Türkiye, recepnur.uzun@omu.edu.tr

conflict management, and social support mechanisms. These components determine the team's success and the individual's psychosocial well-being.

Communication is crucial in team sports for information transfer as well as for safety, cohesion, moral support, and conflict resolution. The study by Şahinler et al. (2023) showed that positive friction and exclusion are directly proportional to successful communication, while positive communication is inversely proportional to approval and constructive conflict. Although gender and sport type, as well as factors such as age and education level, have no significant effect on communication levels, they have been found to influence these levels. Similarly, Akdağcık et al. (2016) stated that communication skills differ depending on the sport and that the unique structure of each team sport determines how communication styles are shaped. Group dynamics form the basis of success in team sports. Gayman et al. (2022) found that group dynamics have a complex structure and include various characteristics such as task distribution, motivational environment, interdependence, leadership, social support mechanisms, and conflict management. These findings show that intra-group interactions play an important role in the psychosocial adaptation and community feelings of both young and older athletes. On the other hand, the social and emotional environment in team sports competitions is an important part of leadership. Smilkova (2020) states that leadership skills are crucial for team formation, functioning, and development. Keçeci et al. (2024) discovered that coaches' perceptions of leadership are related to physical, individual, skill-related, and management skills. These data prove that leadership has a universally applicable socio-psychological effect. In team sports, social-emotional harmony depends on team cohesion.

A study by Boughattas and Kridis (2017) found a positive relationship between team cohesion and the group's overall abilities. A comprehensive analysis (meta-analysis) by Kwon (2024) showed that team-building activities strengthen team cohesion, especially in young athletes and when applied over a longer period. Somoğlu et al. (2023) note that athletes who have spent less time on the team experience more uncertainty about their job descriptions, which harms team cohesion. Emotional intelligence also has a significant impact on team functioning. Urbano and Vázquez (2025) found that the team's emotional intelligence increases both team cohesion and participation, and that a transformational leadership style supports this positive process. This shows that emotional dynamics play an important role in motivation and synchronization in team sports. Team performance and psychological-social adaptation depend on social identity and feelings of belonging. Thomas et al. (2018) found that differences in social identity at the team level significantly affect team success. Finally, social network analyses allow for an objective understanding of connections within the team. Öztürk et al. (2022) have shown that preferences between positions are strategically important for victory.

LITERATURE REVIEW

Interaction Processes and the Structure of Social Relationships in Team Sports

Interaction dynamics in collective sports are determined by group cohesion and the team's unity. The team cohesion measure described by Gächter et al. (2025) demonstrates the financial impact of social bonds on team performance. This study examined the team cohesion indicator through a "unity scale" created using psychological measures. A significant positive correlation was found between team cohesion and performance.

According to the study, teamwork among individuals affects productivity, and social bonds should be considered as a production multiplier in economic research. This finding shows that social interactions in team activities in sports are important in terms of psychological, financial, and work outcomes. To understand the importance of social networks in team-based activities in sports competitions, it is important to consider interpersonal relationships and teamwork separately. The Social Relations Framework (SRF) developed by Loeys et al. (2025) can be used to analyze interpersonal behaviors and relationship cycles in sports teams. The research examined the individual, reciprocal, and group-level effects on performance separately. Personal and interpersonal interactions were more important than the overall team effect. Furthermore, coaches respond differently to athletes' needs, and there are reciprocal connections among teammates. This framework demonstrates that social connections in team sports are complex and dynamic. The social structure of sports disciplines, an athlete's perception of themselves as a community member, their sense of belonging, and their position within the group affect athletes'

inner strength, the satisfaction they derive from the game, and their determination to quit the sport. A study by Eskiler and Kaymakçı (2025) examining university-level athletes showed that the perceived form of social identity has a statistically significant effect on the enjoyment experienced during sporting activities and that this level of satisfaction increases the desire to continue the relationship with the sport. The study suggests that social identity helps athletes remain in sports. These findings are crucial for the social bonds and shared identity that emerge in team-based activities, as well as for athletes' motivation and long-term commitment.

Leadership and team captaincy in team sports form the basis of interaction and social relationships. In Orhan's (2025) interviews with technical managers (coaches) in professional football leagues, team captains take on leadership roles in terms of responsibility and encouragement on the field, as well as social and outward-facing leadership in the locker room and outside the club. Team captains play important roles in maintaining internal communication, performing representative duties, and preserving order within the team, thereby having a significant impact on the team's success. According to research, club administrators and technical staff should consider professionalism and shared management principles to make the leadership role of team captains more effective. This finding shows that the concept of leadership in team sports is a multifaceted social interaction process. Group communication systems in sports are important not only among players but also between the technical staff and other stakeholders. Research conducted by Ağyol and Naral (2025) emphasizes that sports require organization, planning, and continuity, and that managerial and coaching attitudes have a significant impact on athletes' performance and personal progress. The role of a technical staff member as a manager is crucial for developing them and enhancing their skills. This perspective demonstrates that leadership and interaction cycles are vital in collective sports to achieve personal and team goals.

Social Networks, Community Belonging, and Commitment to Sport

The structure of social connections in sports is not limited to interactions within the team; it is linked to various factors, including athletes' social environments, the groups they feel a sense of belonging to, and their level of mobility. According to research conducted by Prochnow et al. (2025), intramural sports increase students' activity levels, sense of belonging, and desire to continue attending school. The study found that students with more vibrant social circles are more likely to comply with recommended levels of physical activity, and that close relationships strengthen the sense of belonging to the community. This finding demonstrates that social interactions have a significant impact on people's overall life satisfaction and social integration, particularly in team sports. The relationship between the team's shared goals, solidarity, and rivalry is an important part of the interaction dynamics in team sports. Mierlo and Hooft (2025), in their study with elite young athletes, found that mastery goals related to team belonging promote cooperation, while performance goals focused on success increase competition. According to hierarchical regression analyses, team success can be enhanced through cooperation via mastery goals and through competition via performance goals. The study suggests that "cooperative-competitive" mechanisms, where cooperation and competition come together in sports teams, maximize team efficiency. These findings demonstrate that interactions in team sports are complex and constantly changing.

In team sports, personal and demographic factors such as an athlete's individual sports experience, gender, time spent in sports, and family history of sports contribute to social interaction. Indeed, according to research conducted by Baykan et al. (2025), men's interest in sports surpasses that of women, participants in team sports demonstrate stronger commitment compared to those involved in individual sports or those who do not participate in sports at all, this commitment increases with the progression of an athletic career, and students with family ties to sports demonstrate higher commitment. These findings clearly show how a person's past experiences and family background shape interactions and social bonds in team sports. With the advancement of technology and digitalization, interactions and social bonds among players in team sports are being reshaped. Research by Xie and Wang (2024) on KEEP, a popular sports app in China, showed that artificial intelligence can increase the emotional interaction users feel with each other, the sense of belonging to a group, and the satisfaction they derive from social interaction. The study showed that emotional bonds, app loyalty, social group loyalty, and mutual trust have significant effects on overall user satisfaction and interaction frequency. These findings provided recommendations to application developers on how to maximize the user experience.

In summary, these findings indicate that digital platforms and AI-powered tools are developing social interaction and relationships in new ways in relation to team sports.

The structure of social bonds and interaction dynamics in group sports are crucial for young people's social and mental development and the transmission of values. According to a comprehensive study by Almeida et al. (2023), playing sports, especially when various types of sports and environments are offered together or when non-sporting activities are also included, encourages an individual's psychological and social progress and the transfer of their value judgments from sports to their daily life. However, developmental outcomes depend on both individual and environmental factors, such as psychological safety, guidance from mature individuals, social interactions, involvement in decision-making processes, taking on management roles, and regular activities. These findings show that social connections in team sports are vital for young people's individual and social development. Support mechanisms in team sports affect team communication, cohesion, conflict, and other elements. Bugten et al. (2025) found in their daily study of young female handball players that the likelihood of absenteeism increased when the coach controlled the use of rewards and established good relationships with teammates. However, the coach's interest in negative situations and enjoyment of the sport could not predict absenteeism due to intra-team disagreements. Nevertheless, more enjoyment in subsequent training sessions stems from the enjoyment of the sport and relationships with teammates. According to the study, feedback timing and interaction quality are very important for young athletes. These findings show that social interaction and interaction in team sports directly affect motivation and participation.

Social Relationships in Team Sports in the Context of Cultural and Interdisciplinary Approaches

In team-based sports, social interaction networks are not limited to the connections between participants in the competition; athletes' social connections, social norms, and their performance contribute to the formation of these networks. According to a study by Shamshirian and Halldorsson (2024), the attitudes, emotions, and mental approaches exhibited by Iranian wrestlers are influenced by the hidden social dynamics of the moment and geography in which they find themselves. This study suggests that victory in Iranian wrestling is based on cultural foundations, social structure, social bonds, and mutual relationships. These important cultural achievements have ensured the continuation of mass sporting success from the past to the present. These findings show that social dynamics and channels of interaction in team sports are very important in a cultural and sociological context. Social interaction and relationships in team sports are being examined more comprehensively through the interdisciplinary perspective of modern sports sciences. Yunus Şahinler and his team's (2025) compilation, "Sports and Science: Perspectives from Different Disciplines on a Shared Future," touches on various topics such as sports law, administration, leadership, social responsibilities, ecological sustainability, and the integration of disabled sports. It also discusses how sport relates to justice, equal opportunity, legal clarity, and the principles of the rule of law.

Furthermore, the 2024 publication "Sports and Interdisciplinary Scientific Approaches" by Gökhan Kurt et al. examines the psychological, sociological, philosophical, and administrative aspects of sports. Lack of willpower (*akrasia*), an individual's character and career path, competition stress, discrimination, and social equality shape this study. Interdisciplinary methods enable a comprehensive understanding of social relationships and interaction dynamics, especially in team sports. Interaction mechanisms and social bonds in team-based sports are influenced by many factors, such as personal performance development, leadership mobility, sense of group belonging, cultural norms, technological developments, and the individual's psychological and social development. Solving this problem requires the collaboration not only of sports sciences but also of technology, psychology, sociology, economics, pedagogy, and other sciences.

Communication Quality, Leadership, and Coach-Athlete Relationships

The clear, understandable, and accurate exchange of information on sports fields is crucial for establishing mutual trust. A bibliometric review of academic studies on sports-related communication shows that the subject covers many areas. In particular, it has focused on main topics such as teaching, athletic achievement, general well-being, and rehabilitation. Furthermore, countries such as the United States, the United Kingdom, and Australia have emerged as hubs for research activities in this field, with influential researchers and publications. This review demonstrates that communication

characteristics in sports carry strategic importance at both the organizational and personal levels. It will also guide future research (Doğruer & Öğraş, 2025). These findings show that the quality of communication is not limited to the transfer of technical information but also plays an important role in providing emotional support, encouragement, and establishing coordination within the team. The clearest form of communication in the sports community is the interaction between coaches and athletes. One study examined young athletes' parents' views of coaches through metaphor research and found that coaches were mostly described as instructive, protective, guiding, mentoring, and exemplary individuals (Sarı et al., 2025). These metaphors show that coaches are not merely skill transferers (technical knowledge transferers), but also play important roles in the social and mental development of athletes. This study also suggests that strengthening the bonds between teachers and parents may help develop more effective ways of working together and communicating in the field of sports. The conclusion shows that coaches' managerial role is also effective in their relationships with athletes' families.

Academic sources often use the 3+1C model (cordiality, commitment, reciprocity, and common goals) to assess the quality of the bond between coaches and athletes. Jowett's (2025) review of twenty-five years of research emphasizes that this structure provides a fundamental basis for understanding how interpersonal interactions work. It also highlights the important role it plays in both the physical and mental health of the athlete. Theoretical and experimental research shows that the quality of this coach-athlete relationship has a direct impact on athletes' mental resilience, intrinsic motivation, and team cohesion. This model is crucial for analyzing how relationship-based interactions contribute to athletes' development. Academic sources often use the 3+1C model (cordiality, commitment, reciprocity, and common goals) to assess the quality of the bond between coaches and athletes. Jowett's (2025) review of twenty-five years of research highlights that this framework provides a fundamental basis for understanding how interpersonal interactions work. It also highlights that this relationship plays a significant role in both the physical and mental health of the athlete. Theoretical and experimental research shows that the quality of this coach-athlete relationship has a direct impact on athletes' mental resilience, intrinsic motivation, and team cohesion. This model is crucial for analyzing how relationship-based interactions contribute to athletes' development.

The bond between the athlete and the coach is an important component of how well the individual feels psychologically and also plays an important role in providing social support and a safe environment. Therefore, athletes' psychological health and overall well-being depend on the leadership style and communication approach. How coaches manage is closely related to how athletes respond to competition results and the relationship between coach and athlete. A study that altered Chinese athletes' performance and the coach-athlete relationship found that different leadership approaches reduced mental fatigue (Liu et al., 2025). Furthermore, the coach-athlete relationship and mental fatigue serve as a tool in these interactions. These findings suggest that positive management approaches, clear communication, relationship dynamics, and reduced mental fatigue increase athletes' productivity. Overall, both individual and collective success in sports is a result of leadership styles and communication patterns. According to a study conducted with young basketball players, training continuity has the ability to predict training attendance and skill development; in this connection, training continuity plays an indirect role (Luo et al., 2025). Based on these findings, the strong bond between coaches and athletes helps athletes come to training more willingly and develop their skills. In this case, communication and leadership style are very important for creating motivation and commitment to the organization in athletes' journey of progress.

The quality of the relationship between coaches and athletes, and the strength of the coach-athlete relationship in general, significantly affects the perception of psychological safety in sports. A study examining the effect of the quality of the coach-athlete relationship on the performance of young athletes using meta-analytic methods found that this relationship has a positive effect on athletes' success, and this effect has persisted over the past six years (Bora, 2025). Additionally, it has been understood that variables such as the athlete's age, the sport they play, their discipline, and the form of performance measured guide this interaction. These findings show that the quality of the bond between the coach and the athlete has a lasting effect on performance. Therefore, leadership and communication skills are very important for the development of athletes.

A study on professional cricketers found that the quality of the relationship between the coach and the athlete has a positive correlation with measurable performance metrics. This correlation is related to measurable performance metrics such as batting (Phillips et al., 2025). In this context, communication methods, the athlete's sense of security, and the group's overall perception of competence were found to play a mediating role. As these findings show, the quality of coach-player interaction, communication methods, and the psychosocial environment directly affect performance.

In a study examining the assessments of team athletes regarding the behaviors exhibited by their coaches, significant differences were found between factors such as gender, length of athletic career, and time spent with the coach (Bayraktar et al., 2024). Specifically, athletes who worked with their coaches for four to six years were found to evaluate these behaviors more positively. This finding shows that long-term and continuous bonds between coaches and athletes strengthen the quality of mutual communication and the perception of leadership. Furthermore, it is thought that training employees in communication skills could further strengthen these relationships. An analysis showed statistically significant differences in stress management mechanisms and coaching attitudes depending on athletes' ages, genders, the nature of their sports, and whether they were national team members (Yılmaz & Küçük, 2025). These findings show that the relationship between the coach and the athlete and leadership styles play an important role in determining how athletes cope with stress and interpret how their coaches behave.

One study examined sports psychology and how athletes' motivation affects competition results, finding that professional athletes place greater importance on both their physical abilities and mental health. According to this research, individuals' intrinsic motivation and mental resilience are crucial in coping with stressful and challenging conditions (Derelioğlu & Sabah, 2025). The study's findings also suggest strengthening the bond between coaches and athletes, supporting mental recovery processes, and providing personalized assistance to each athlete. These data show that coaching style and communication networks are vital for improving athletes' mental health and motivating them. A literature review investigating how athletes' both prosocial and antisocial behaviors and their moral judgment patterns are influenced by coaches' behavior in accordance with professional ethics rules found a linear relationship between coaches' ethical attitudes and supportive (prosocial) behaviors and a negative relationship between negative behaviors (Sarı & Sağ, 2). These results indicate that coaches help athletes develop morally and foster good relationships within the team. An analysis of postgraduate theses on sports management in our country revealed that various topics stood out, including communication skills, individual leadership, perception of the institution, approaches to athlete ethics, and desire to learn (Kaya & Yağcı, 2025). It has been emphasized that sports management education enhances students' professional skills and, in particular, develops their communication skills. These findings show that career success in the fields of sports management and coaching depends on good communication and leadership skills.

Group Dynamics, Team Cohesion, and Integration Processes

Multidisciplinary research investigates team behaviors, collective cohesion, and integration mechanisms. This has become an increasingly important focus in various fields such as education, psychology, business, and technology. The main components of group dynamics are the effects of interactions within the group on individual and collective success, the characteristics of bonds between team members, leadership styles, communication methods, and the level of cooperation to achieve common goals. In this context, team cohesion and harmony processes are crucial for enabling group members to work together toward common goals and understand the evolving psychosocial interactions.

The topic of group cohesion has long been debated in exercise psychology research. Eys and Beauchamp's (2025) study discussed how interactions within a team, factors such as connectedness and social identity, contribute to group cohesion. Researchers indicate that group cohesion is an important avenue for understanding community movements not only in sports but also in various scientific fields. This method demonstrates the need to approach community processes from a perspective that encompasses various areas. Institutional practices, particularly mentoring and psychological support systems, influence teamwork and synchronization dynamics in sports teams.

According to Wolf et al. (2025) experimental research, athletes develop pre-competition excitement, expectations of overcoming challenges, and task-oriented and interpersonal integration. Social support and self-belief reinforce these benefits. Another noteworthy finding is that although group cohesion has no direct effect on anxiety levels, it significantly enhances positive emotional responses. These findings offer practical suggestions for coaches and mentors to improve team cohesion. It is recognized that team cohesion is decisive for a group's overall performance and ability to cope with challenges.

Sports-based learning models stand out among pedagogical approaches aimed at developing team solidarity and collective work mechanisms, also known as group dynamics, in educational settings. Research conducted by Hongke and Suaco (2025) in the Philippines showed that sports-based teaching strategies significantly increased team cohesion, mental engagement, and stress levels compared to standard lesson delivery methods. According to the findings of this study, sports-based activities based on cognitive load theory and social dependency theory develop students' trust in each other, cooperation, and active participation in class. The authors recommend that these methods be used by educators in the context of professional development and adapted to diverse learning environments. These data demonstrate that team cohesion and synchronization phases are crucial in both athletic groups and education. Group dynamics and team cohesion depend on leadership styles. An autonomy-supportive leadership style improves the task and social cohesion of sports club volunteers in Belgium (De Clerck et al., 2025). The research emphasized that the effect of leadership style may vary depending on the nature of the task and the context. These findings reveal that an atmosphere encouraging individuals to make their own decisions supports the components of the organization and strengthens community bonds. From this perspective, the results of management and leadership styles on intra-group interactions in other institutional structures, such as sports clubs, are a critical issue that must be considered. The effects of group functioning and interactions, particularly in military environments, on leadership function, team capacity, and outcomes are highly significant. According to Rosinha's (2025) research conducted at the Portuguese Military Academy, a group has the ability to predict success in leadership; however, the "viability" (sustainability) of the team affects leadership characteristics and problem-solving ability. The study indicates that performance increases over time with the development of team cohesion and existing capacity through communication and situational experiences. These findings are critical in team-building processes, particularly in military training environments, where team interactions and synchronization mechanisms are paramount. Changes stemming from current theoretical trends form the basis of team spirit and group interactions. In the two-dimensional framework developed by Eys and Beauchamp in 2025, the fundamental components of teamwork are alignment with work goals and social bonds between individuals. The relationships between these components and precursors such as cooperation, interdependence, and social self-perception are examined. These researchers state that existing studies should be reviewed based on this new conceptual framework and tested in various settings. This approach once again emphasizes the importance of addressing group dynamics from a multidisciplinary perspective.

Team-building activities based on applied learning principles can be used to enhance team cohesion and collaboration. Flores' (2025) study with intermediate-level soccer players demonstrated that a brief team-building intervention had a positive effect on players' team cohesion and interpersonal satisfaction. Most participants reported that relationships within the team and the sense of working together had strengthened, but there was a decrease in concrete performance measures. These results suggest that applied learning-based activities can improve team functioning, particularly in terms of relationship-based and psychosocial aspects.

Traditional children's games can address how intra-group interactions and team spirit develop during childhood and adolescence. Temel (manifestation year 2025), in a systematic review examining traditional children's games in Turkey, found that these games develop students' social skills, activity levels, and perspectives on ethical values. It was emphasized that applications targeting middle school student groups are particularly widespread. The study suggests that these traditional games should be included in curricula and that long-term research covering various regions should be conducted. These findings show that group movements are shaped by game applications from an early age. Digitalization trends and technology integration also offer new opportunities for intra-group interaction and team

cohesion processes. A comprehensive review by Cihan et al.(2025) on athletes involved in digital games found that digital games improve athletes' tactical and technical knowledge. However, negative consequences such as excessive dependence on digital tools, lack of physical activity, and decline in social skills have also emerged. The relevant academic study shows that digital experiences can be incorporated into sports careers more consciously, but great care must be taken to prevent undesirable outcomes. These results demonstrate the dual impact of digitalization on group structure.

In the organization of large-scale sporting events, environmental protection goals and transportation procedures are different factors that affect team spirit and groups. According to the analysis by Aydın and Erzenoğlu (2025), environmentally conscious transportation methods must be comprehensively designed to reduce the ecological impact of sports organizations, and the active participation of all relevant parties in this process must be ensured. Green transportation solutions, such as public transportation, bicycle lanes, and electric vehicle infrastructure, require teamwork and organizational coordination when implemented. These findings show that sustainability-focused internal team dynamics play an important role.

In the field of sports science, artificial intelligence and data-driven approaches have made significant progress in analyzing community movements. According to research by Sarıkabak and Vural (2025), artificial intelligence can be used in areas such as determining athlete proficiency, optimizing training programs, predicting the likelihood of injury, and developing team tactics. Additionally, biological data can be collected through sensors and devices, making it possible to monitor synchronization within the team and personal progress. This work encourages collaboration between sports psychology and current practices and discusses data protection and ethical issues. New opportunities have emerged for scientifically monitoring and optimally developing team cohesion and group interactions. The advancement of mental health counseling services in Turkish sports organizations strengthens unity among teams and intra-group interaction. According to a trend analysis by Büyükbasmacı (2025), psychological support opportunities were limited in the 2000s but became more widespread after 2010, especially for elite athletes. However, support mechanisms at the grassroots level are still lacking. The study indicates that sports psychology is becoming increasingly localized in professional clubs and highlights the need for such counseling services to have an institutional structure. These findings show that mental health counseling is becoming increasingly important in the stages of building team cohesion and harmony.

Techniques for coping with internal team challenges are an important component of group cohesion and interaction processes. Pété et al. (2025), in a study with team athletes in France, found that some stress management techniques were frequently shared among team members, while others were rarely shared. This research emphasizes that managing team conflicts should be approached as a collective action rather than an individual one. It is particularly relevant to task cohesion. This perspective demonstrates how intra-group interactions affect stress coping, collective mental health, and intra-group health. In team sports, this leads to a breakdown in team interactions and team cohesion. According to Buenemann et al. (2025) theory, a team's performance crisis is characterized by consistently low scores in consecutive matches, a sense of danger, and a loss of ability to cope with the current situation. This situation causes a decline in the team's functioning and affects its performance. The trends observed before the crisis, the event that triggered the crisis, and the stages of the crisis's progression are addressed in the aforementioned model. This model suggests that this situation differs from other definitions of performance deviation. This framework clearly demonstrates how important intra-group interactions and team collaboration are for outcomes.

The coordination within a group's functioning and the interactions affecting the outcomes can be said to be a fundamental cognitive structure of team mindset or team cognition. Eldadi and Tenenbaum's (2025) comprehensive review emphasizes that team cognition enables harmonious working in high-risk situations; in this case, communication patterns, emotional states, and social elements are evaluated together. While highlighting conceptual differences and gaps in knowledge, the study suggests structured communication processes and deliberate repetition practices to foster team cognition. These findings indicate the importance of the mental aspect of a group's harmonization and integration processes.

Thanks to modern technology, it is now possible to examine group processes through objective evaluation. The location-based measurement system developed by Elkin-Frankston et al. (2025) has the ability to analyze group flows using the GPS location information of military units. This is combined with mental processes involving decision-making mechanisms, the level of perception of the environment, and the ability to adapt. This tool has the ability to predict team success in both strategic and operational exercises. It also shows how team efficiency is affected by mental activities. Therefore, thanks to this innovation, it is possible to track group interactions with both multifaceted and concrete data. In ethnic-based traditional sports education, intra-group interactions and psychological foundations help learners develop their social cooperation tendencies and resilience. Huang and Long's (2025) study investigated how intra-group interactions can be reinforced through cultural belonging and community-focused psychosocial support mechanisms. In this context, the importance of gamification-based lesson plans and Augmented/Virtual Reality (AR/VR)- supported cultural experiences emerged. These findings demonstrate that group dynamics are crucial within educational settings and cultural frameworks. Collective self-efficacy is an important component in analyzing team functioning. In their work on the Collective Efficacy Scale, translated into Arabic by Hamaidi et al. (2025), it was emphasized that this scale is significantly related to team success and communication metrics. It can also distinguish between inexperienced and experienced athletes. This measurement tool facilitates the examination of team dynamics across different cultures and their transfer to daily practice.

CONCLUSION

In conclusion, this review demonstrates that psychosocial triggers, including interaction mechanisms, communication levels, leadership approaches, intra-group mobility, social self-perception, and collective identity, affect not only athletes' performance but also the mental well-being of teams in team sports. When evaluated in terms of team commitment, team cohesion, social harmony, and goal-oriented collaboration, it is closely related to motivation, coping strategies, pre-competition feelings, and determination to continue playing sports. The importance of the relationship between the coach and the athlete affects not only technical and tactical performance but also psychological assurance, ethical behavior, social support, and team atmosphere. There is evidence that social bonds in team sports form a complex and intricate system. This system is constantly being reshaped by personal factors such as the rise of digitalization, leadership approaches, the current cultural environment, task distribution within the team, athletes' age, gender, years spent in the sport, and family background. Interactions based on mutual trust, the tendency to support teammates, and the existence of organized social spaces are particularly important for the social and psychological development of young athletes, the transmission of ethical values, and the maintenance of their commitment to the sport.

However, while digital platforms and artificial intelligence offer new opportunities to enhance team cohesion and social connections, excessive reliance on digital tools also brings risks such as a decline in face-to-face interactions and data security concerns. Therefore, psychosocial methods adapted to team sports must comprehensively address not only the individual but also the team, the organization, the family, and the cultural environment to which the individual belongs.

RECOMMENDATIONS

- Coach training courses should include psychosocial topics such as communication skills, ethical leadership, psychological safety, and conflict resolution in a more comprehensive manner. The idea that coaches are not only technically knowledgeable but also "relationship managers" should be promoted.
- Sports clubs and affiliated organizations should not limit themselves to top-level athletes and should regularly provide psychological support and sports psychology services to young talents at the grassroots level. They should also develop special programs aimed at developing team spirit and intra-group interactions.
- Surveys assessing the sense of togetherness, shared belief in competence, psychological safety, and perceived social cohesion should be used regularly to monitor team dynamics. Data from

these surveys should be used to create feedback mechanisms for managers and technical staff and to plan interventions.

- The training of young athletes should be organized around moral principles, a tendency to help others (prosocial behavior), empathy and cooperation, fair competition, and the ability to empathize with others, rather than focusing solely on whether the sport is successful. This structure should be reinforced through social games, team-building activities, and peer support groups.
- While digitalization should facilitate team communication and training, it is important to maintain a balance between screen time, physical activity levels, and the frequency of face-to-face meetings. This is necessary to develop cautious approaches against the potential dangers of habit formation and exclusion.

REFERENCES

- Ağyol, M. A., & Naral, Ç. (2025). *Sporla liderlik ve antrenörlük davranışları. Sporun psikolojik ve sosyal boyutları*. Efe Akademi Yayınları.
- Akdagcık, I. U., & Mamak, H. (2016). The effect of communication skills on team and individual sports. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 18(3), 73–77.
- Almeida, L., Dias, T., Corte-Real, N., Menezes, I., & Fonseca, A. (2023). Positive youth development through sport and physical education: a systematic review of empirical research conducted with grade 5 to 12 children and youth. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 30(3), 282–308. <https://doi.org/10.1080/17408989.2023.2230208>
- Aydın, G., & Erzeneoğlu, H. (2025). Yeşil lojistik ışığında sürdürülebilir spor organizasyonları. *Spor ve Bilim Dergisi*, 3(2), 198-220.
- Baykan, E., Karadağ, S. N., & Aktaş, H. İ. (2025). Üniversite öğrencilerinin spora bağlılık düzeylerinin belirlenmesi. *Spor ve Bilim Dergisi*, 3(2), 127-143.
- Bayraktar, C., Saral, O. D., & Algün, A., (2024). Takım sporları yapan sporcuların algıları açısından antrenör davranışlarının incelenmesi. aSAD 8. Uluslararası Spor Araştırmaları Kongresi. (380-395). Trabzon, Türkiye
- Bora, M. V. (2025). The impact of coach–athlete relationship quality on young athletes’ performance: A meta-analysis. *International Journal on Studies in Education (IJonSE)*, 7(4), 1004–1027. <https://doi.org/10.46328/ijonse.5815>
- Boughattas, W., & Kırdis, N. (2017). Exploring the Relationship between Cohesion and Collective Efficacy in Tunisian Sports Teams: Validation of the Tunisian Version of the Collective Efficacy Questionnaire for Collective Sports. *International Journal of Sport Culture and Science*, 5(1), 46-59.
- Buenemann, S., Raue-Behlau, C., Tamminen, K. A., Tietjens, M., & Strauss, B. (2025). A conceptual model for performance crises in team sport: A narrative review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 18(2), 823–848. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2023.2291799>
- Bugten, J. B., Haugen, T., Ivarsson, A., Knight, C. J., Ommundsen, Y., Spencer, M. R., Stenling, A., & Solstad, B. E. (2025). Daily measures of sport enjoyment, social interaction, and attendance among female adolescent handball players. *Psychology of Sport and Exercise*, 79, 102852. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2025.102852>
- Büyükbasmacı, Y. E. (2025). Türkiye’deki Spor Kulüplerinde Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerinin Trend Analizi (2000-2025). *Spor ve Bilim Dergisi*, 3(2), 221-235.
- Cihan, B. B., İnan, M., & Var, L. (2025). Dijital dünya deneyimlerinin gerçek yaşama ne ölçüde yansıdığına yönelik bir durum çalışması. *Düzce Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 49-58.
- De Clerck, T., Van Doren, N., & De Bock, T. (2025). The role of leadership in group cohesion: Insights from sport club volunteering. *Organization Management Journal*, 22(2), 99–110. <https://doi.org/10.1108/OMJ-01-2024-2061>
- Derelioglu, M., & Sabah, S. (2025). Athlete psychology and motivation: Factors affecting performance improvement. *International Journal of Health, Exercise, and Sport Sciences (IJOSS)*, 2(2), 9–17. <https://www.ijoss.org/Archive/issue2-volume2/ijoss-Volume2-issue2-09.pdf>

- Özkan, R., & Uzun, R.N. (2025). The Psychosocial Effects of Interaction, Communication, and Group Dynamics in Team Sports. *Journal of Recreation, Sport and Tourism Research*, 2(1), 35-47. <https://doi.org/10.70736/jrstr.18>
- Doğruer, A.& Öğraş, B. E. (2025). Sporda iletişim: Akademik dinamikler ve bilimsel eğilimlerin bibliyometrik analizi. *Spor ve Bilim Dergisi*, 3(2), 164-181.
- Eldadi, O., & Tenenbaum, G. (2025). Team cognition (TC) in sport: Foundations, development, and performance implications. *Psychology of Sport and Exercise*, 80, 102927. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2025.102927>
- Elicot, S. K., Java, M. J., Arias, E., Orfrecio, M., & Tagare, R. J. (2025). Coach-athlete relationship and interpersonal behaviour: Influence in youth athlete continuous participation in sports. *Journal Sport Area*, 10(1), 120–131. [https://doi.org/10.25299/sportarea.2025.vol10\(1\).19114](https://doi.org/10.25299/sportarea.2025.vol10(1).19114)
- Elkin-Frankston, S., McIntyre, J., Brunyé, T. T., Gardony, A. L., Hancock, C. L., O'Donovan, M. P., Bode, ... et al. (2025). Beyond boundaries: A location-based toolkit for quantifying group dynamics in diverse contexts. *Cognitive Research: Principles and Implications*, 10, 10. <https://doi.org/10.1186/s41235-025-00617-6>
- Eskiler, E., & Kaymakçı, Y. (2025). Sosyal kimlik, spordan keyif alma ve spora devam etme niyeti arasındaki ilişki: Üniversite sporlarında mücadele eden sporcular üzerine bir araştırma. *The Online Journal of Recreation and Sports*, 14(2), 184-194 <https://doi.org/10.22282/tojras.1641649>
- Eys, M., & Beauchamp, M. (2025). (Re)conceptualizing cohesion: A theoretical realignment. *Psychology of Sport and Exercise*. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2025.102970>
- Flores, J. (2025). Team building grounded in experiential learning theory, relatedness, cohesion, and passing performance in a newly formed group of intermediate soccer players (Master's thesis, Western Washington University). WWU Graduate School Collection, 1414. <https://cedar.wwu.edu/wwuet/1414>
- Gächter, S., Starmer, C., & Tufano, F. (2025). Measuring group cohesion to reveal the power of social relationships in team production. *The Review of Economics and Statistics*, 107(2), 539–554. https://doi.org/10.1162/rest_a_01283
- Gayman, A. M., Eys, M., Coleman, T., Gayman, A., & Eys, M. A. (2022). Group dynamics in canadian recreational team sports later in life. *Psychology of Sport and Exercise* 60. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2022.102137>
- Hamaidi, J., Bouzourra, M. M., Saidane, M., Ben Aissa, M., Boujelbane, M. A., Trabelsi, K., ... et al. (2025). Adaptation and validation of the Collective Efficacy Questionnaire for Sport (CEQS) in Arabic: Enhancing team dynamics assessment. *Cogent Social Sciences*, 11(1), <https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2440546>
- Hongke, Z., & Suaco, T. (2025). Analyzing the impact of traditional and sports-based teaching methods on team cohesion and team cognition among college students. *International Journal of Educational Management and Development Studies*, 6(1), 55–77. <https://doi.org/10.53378/ijemds.353146>
- Huang, Y., & Long, B. (2025). Enhancing ethnic traditional sports education through sports psychology: significance, challenges, and strategies. *Psychology research and behavior management*, 18, 993–1005. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S506140>
- Jowett, S. (2025). 25 years of relationship research in sport: The quality of the coach–athlete relationship as defined by closeness, commitment, complementarity and co-orientation (3+1Cs model). *Psychology of Sport and Exercise*, 80, 102909. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2025.102909>
- Kaya, B., & Yağci, D. (2025). Spor yöneticiliği öğrencileri üzerine yapılmış çalışmaların incelenmesi. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 80-99.
- Keçeci, O., & Çelik, V. O. (2024). A Qualitative Study on E-Sports Players' Leadership Perceptions Regarding Their Team Coaches. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 15(1), 144-166. <https://doi.org/10.54141/psbd.1380150>
- Kurt, G., Karaca, S., Karaca, R., Ulukan, H., Esenkaya, A., Özdemir, N., ... et al. (2024). *Spor ve disiplinlerarası bilimsel yaklaşımlar*. Duvar Yayınları.
- Kwon, S. H. (2024). Analyzing the impact of team-building interventions on team cohesion in sports teams: a meta-analysis study. *Frontiers in Psychology* 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1353944>
- Liu, R., Wang, S., & Li, J. (2025). How coach leadership behavior influences athletes' performance: The chain-mediated role of the coach–athlete relationship and psychological fatigue. *Frontiers in Psychology*, 15, 1500867. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1500867>

- Loeys, T., De Clerck, T., & Haerens, L. (2025). Unraveling relationship dynamics in sports teams: A primer on the social relations model. *Psychology of sport and exercise*, 76, 102752. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2024.102752>
- Luo, Y., Li, S., Cao, Y., & Luo, Z. (2025). The predictive role of coach–athlete relationship quality in training engagement and skill development among adolescent basketball players. *Frontiers in Psychology*, 16, 1648082. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1648082>
- Mierlo, H., & Hooft, E. A. J. (2024). Dual pathways to high performance: Team achievement goals, cooperation, and competition in elite sports teams. *Journal of Applied Sport Psychology*, 37(2), 207–228. <https://doi.org/10.1080/10413200.2024.2383874>
- Orhan, S. (2025). Takım kaptanının liderlik görev ve sorumlulukları nelerdir? Profesyonel futbolda 2. ve 3. ligde görev yapan teknik direktörlerin algı ve deneyimleri. *The Online Journal of Recreation and Sports*, 14(1), 49–61. <https://doi.org/10.22282/tojras.1553891>
- Öztürk, E., Görmez, A., Cengiz, C., Tuncel, S. (2022). Sociometry in team sports – Volleyball example. *International Journal of Sport Culture and Science*, 10(4), 130-142.
- Pété, E., Chanal, J., & Doron, J. (2025). Examining coping within sports teams: Integrating individual and team perspectives. *Pratiques Psychologiques*, Advance online publication. <https://doi.org/10.1016/j.prps.2025.03.001>
- Phillips, K., Jowett, S., Krukowska-Burke, A., & Rhind, D. (2025). Building strong partnerships: Understanding the mechanisms by which quality coach–athlete relationships affect objective performance in professional cricket [Journal contribution]. Loughborough University. <https://hdl.handle.net/2134/30540716.v1>
- Prochnow, T., Park, J. H., & Patterson, M. S. (2025). Intramural sports social networks and implications for college student physical activity, sense of community, and retention. *Journal of American College Health*, 73(3), 1183–1189. <https://doi.org/10.1080/07448481.2023.2239367>
- Rosinha, A. J. P. E. (2025). Cohesion, team potency, and performance in military selection: Dynamics and effectiveness. *Revista Psicologia: Organizações e Trabalho*, 25, e25526. <https://doi.org/10.5935/rpot/2025.25526>
- Sarı, İ., & Sağ, S. (2025). Antrenörlerin meslek etiği davranışlarının sporcuların prososyal davranışlar, antisosyal davranışlar ve ahlaki karar alma tutumları ile ilişkisi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(1), 30–49. <https://doi.org/10.33689/spormetre.1493230>
- Sarı, İ., & Sağ, S., & Öztürk, G. (2025). Antrenör orkestra şefi gibidir”: Sporcu ebeveynlerinin antrenöre yönelik algılarının metafor yöntemiyle incelenmesi. *The Online Journal of Recreation and Sports*, 14(4), 507–1. <https://doi.org/10.22282/tojras.1771241>
- Sarıkabak, M., & Vural, E. (2025). Yapay Zekâ ile Spor Bilimlerinde Veri Odaklı Dönüşüm. *Spor ve Bilim Dergisi*, 3(2), 182-197.
- Shamshirian, S., & Halldorsson, V. (2024). Collective sports success through effective social performances: The case of Olympic wrestling in Iran. *International Review for the Sociology of Sport*, 59(8), 278–298. <https://doi.org/10.1177/10126902241268363>
- Smilkova, D. (2020). The role and importance of team leaders' skills for group/team dynamics in sport. *International Journal of Sport Culture and Science*, 8(2), 91–110.
- Somoğlu, M. B., Tezcan, E., Albayrak, A. Y., & Türkmen, M. U. (2023). The effect of role uncertainty of students in university team sports on team combination. *International Journal of Disabilities Sports and Health Sciences*, 6(Special Issue 1- Healthy Life, Sports for Disabled people), 240-252. <https://doi.org/10.33438/ijdshs.1355453>
- Şahinler, Y., Kızılca, S., & Utku, S. (2023). Effective communication in team sports from a sociological perspective. *International Journal of Sport Culture and Science*, 11(1), 16–30. <https://doi.org/10.14486/IntJSCS.2023.671>
- Şahinler, Y., Pepe, A., Koç, M., Ulukan, M., Pepe, B., Yılmaz, B., Kara, İ., ... et al. (2025). *Spor ve bilim: Farklı disiplinler ortak gelecek*. Duvar Yayınları.
- Temel, A. (2025). Türkiye’de ilköğretim–ortaöğretim düzeyinde yapılan geleneksel çocuk oyunları araştırmalarının analizi. *Spor Eğitimi ve Bilim Dergisi*, 1(1), 1–13.

- Thomas, W. E., Brown, R., Easterbrook, M. J., Vignoles, V. L., Manzi, C., D'Angelo, C., & Holt, J. J. (2018). Team-level identification predicts perceived and actual team performance: longitudinal multilevel analyses with sports teams. *British Journal of Social Psychology*, 58(2). <https://doi.org/10.1111/bjso.12277>
- Urbano, I. G. & Vázquez, N. G. (2025). Team emotional intelligence: transformational leadership, group cohesion, and team members' engagement. *Anuario De Psicología* 55(1). <https://doi.org/10.1344/anpsic2025.55.1.1>
- Wolf, S. A., Evans, M. B., McEwan, D., Sylvester, B. D., & Greene, T. M. (2025). *Gathering strength in numbers: Higher team cohesion leads to greater precompetitive excitement through enhanced social support, self-efficacy, and coping prospects*. *Journal of Applied Sport Psychology*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/10413200.2025.2524561>
- Xie, G., & Wang, X. (2024). Exploring the Impact of AI Enhancement on the Sports App Community: Analyzing Human-Computer Interaction and Social Factors Using a Hybrid SEM-ANN Approach. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 41(14), 8734–8755. <https://doi.org/10.1080/10447318.2024.2413306>
- Yılmaz, Y. S., & Küçük, V. (2025). Sporda stresle başa çıkma yolları ile algılanan antrenörlük davranışlarının bazı değişkenlerle incelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 10(1), 72-86. <https://doi.org/10.29228/ERISS.57>